

**Latvijas Mākslas
akadēmija**

AGITA GRITĀNE

MĀKSLINIEKA JĒKABA BĪNES (1895-1955)
DZĪVES GĀJUMS UN DAIĻRADE
LATVIJAS MĀKSLAS,
SOCIĀLO UN POLITISKO
NOTIKUMU KOPAINĀ

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

Zinātnes doktora (Ph.D) grāda iegūšanai nozarē
"Mūzika, vizuālā māksla un arhitektūra"
Apakšnozare: Mākslas zinātne

Zinātniskais vadītājs / *Scientific Supervisor*
asoc. profesore, Dr.art. Kristīne Ogle

Rīga, 2021

**Latvijas Mākslas
akadēmija**

AGITA GRITĀNE

MĀKSLINIEKA JĒKABA BĪNES (1895-1955)
DZĪVES GĀJUMS UN DAIĻRADE
LATVIJAS MĀKSLAS,
SOCIĀLO UN POLITISKO
NOTIKUMU KOPAINĀ

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

Zinātnes doktora (Ph.D) grāda iegūšanai nozarē
"Mūzika, vizuālā māksla un arhitektūra"
Apakšnozare: Mākslas zinātne

Zinātniskais vadītājs / *Scientific Supervisor*
asoc. profesore, Dr.art. Kristīne Ogle

Rīga, 2021

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Mākslas akadēmijā laikā no 2015. gada līdz 2021. gadam.

Darbs sastāv no ievada, divām nodaļām, secinājumiem un nobeiguma, avotu un literatūras saraksta, sešiem pielikumiem.

Darba forma: disertācija Mūzika, Vizuālās mākslas un arhitektūra, apakšnozare: Mākslas zinātne

Darba zinātniskā vadītāja:

LMA asoc. profesore Dr.art. Kristīne Ogle

Darba recenzenti:

1. Dr. art Jānis Kalnačs; Vidzemes Augstskola
2. Dr.art. Ginta Gerharde – Upeniece; Latvijas Nacionālais mākslas muzejs
3. Dr.art. Natālija Jevsejeva; Latvijas Nacionālais mākslas muzejs

Promocijas darba aizstāvēšana notiks 2022. gada 18. martā plkst. 15:00 Latvijas Mākslas akadēmijas promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Kalpaka blv.13 un attālināti Zoom platformā.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Mākslas akadēmijas bibliotēkā Rīgā, Kalpaka bulvārī 13.

LMA promocijas padomes priekšsēdētājs: Dr.habil.art.Eduards Kļaviņš
Promocijas padomes sekretāre: Dr.art.Daina Lāce

© Latvijas Mākslas akadēmija, 2022

© Agita Gritāne, 2022

ISBN 978-9934-541-78-0

ISBN 978-9934-541-77-3

Promocijas darbā aplūkota mākslinieka Jēkaba Bīnes (1895–1955) biogrāfija, daiļrade un pedagoģiskā darbība 20. Gs. Pirmās puses mākslas, sociālo un politisko notikumu kopainā. Nozīmīga vieta pētījumā atvēlēta nacionālās reliģiskās kustības – dievturības – lomai mākslinieka biogrāfijā un daiļradē.

Bīnes biogrāfija un daiļrade aplūkota 20. gs. pirmās puses sarežģīto politisko notikumu kontekstā, raksturojot izmaiņas mākslas vidē.

Promocijas darba izpētei pakļauts apjomīgs Bīnes daiļrades mantojums, izveidots darbu katalogs un mākslinieka rokrakstā veikto pierakstu un pētījumu apkopojums.

ATSLĒGVĀRDI: Jēkabs Bīne, mākslinieks, dievturība, pedagogs, 20. gs. pirmā puse

AGITA GRITĀNE.
PROMOCIJAS
DARBA
KOPSAVILKUMS

Anotācija 3

Ievads 7

Promocijas pētījuma izklāsts

1. nodaļa - Jēkabs Bīne mākslas vēsturē,
atsauksmēs un recenzijās 31

2. nodaļa - Jēkabs Bīne - personība,
mākslinieks, pedagogs un dievturis 35

Secinājumi un nobeigums 45

Summary of Doctorial Thesis..... 55

Mākslinieka Jēkaba Bīnes (1895–1955) dzīve un radošā darbība ir cieši saistīta ar 20. gs. pirmās puses mākslas, sociālo un politisko notikumu kontekstu. Galvenais iemesls pievērsties Jēkaba Bīnes (1895–1955) personības un radošās darbības izpētei bija visaptveroša apcerējuma un monogrāfijas trūkums kopējā Latvijas mākslas vēstures kopainā.

Promocijas darbs turpina aizsāktu Latvijas mākslas vēstures un kultūrvides veidošanās pētniecību, būtiski papildinot ar jaunu informāciju un atzinumiem par mazāk iepazītu, bet daudzpusīgu mākslinieku, mākslas teorētiķi, dievturi un pedagogu Jēkabu Bīni. Šis ir pētījums par pretrunīgi vērtētas un unikālas personības dzīvi un daiļradi kopsakarā ar sava laika politisko, kultūras un sociālo notikumu pieredzi.

Mākslinieka plašās intereses, aktīvā sabiedriskā darbība, ilgā pedagoģiskā prakse un daudzveidīgais radošais mantojums ir viens no piemēriem, kā 20. gadsimta sākumā veidojās indivīda izpratne un uzticība Latvijas valstij. Jēkabs Bīne savu dzīvi un darbu veltīja latviešu tautas identitātes izzināšanai, paliekot pārliecināts par latviešu vēstures un tautas savdabību un patstāvību. Šī ticība izpaudās māksliniecisko ideju saturā, meklējumos un to realizācijā, gan brīžam skaļāk vai klusāk par to runājot, gan gleznojot un domājot. Mākslinieka radošā darbība aizsākās un

uzplauka laikā, kad Latvijas mākslas kultūrtelpā bija vērojams klasiskā modernisma pacēlums. Tomēr māksliniecisko izteiksmes līdzekļu izvēlē Bīne palika uzticīgs Latvijas Mākslas akadēmijas (turpmāk – LMA) Figurālās glezniecības meistardarbnīcas studijās apgūtā akadēmisma pamatiem. Studijās pie viena no pārliecinošākajiem tradicionālistiskās reakcijas paudējiem un jaunā akadēmisma ieviesēja Latvijas mākslas pedagoģijā – LMA profesora Jāņa Roberta Tillberga – mākslinieks Jēkabs Bīne bija apguvis stingrus reālisma glezniecības pamatus, no kuriem apzināti nenovirzījās visā savā radošajā ceļā. Nozīmīga šajā vēsturisko pārmaiņu periodā bija arī katra indivīda, tostarp radošās personības, izpratne par politiskajiem notikumiem un varas režīmiem, spēja reaģēt uz to straujo nomaiņu, ietekmējot cilvēku likteņus, vārda un domu brīvību.

Mākslinieka dzīves pavērsienos būtiska loma bija apstākļiem un situācijām konkrētajā laikā, tādēļ promocijas darbā, raksturojot 20. gadsimta pirmās puses Latvijas sabiedrības, politikas un mākslas vidi, nozīmīga ir vēstures faktu un notikumu analīze, izmantojot pieejamos arhīvu dokumentus, vēstures profesionāļu skaidrojumus, kā arī laikabiedru atmiņas un liecības. Līdz šim iespējami pilnīgi mākslinieka daiļrade, tās mantojuma nozīme kopējā Latvijas mākslas kontekstā nav pētīta. Uzsākot šo darbu, autore par vienu no uzdevumiem izvirzīja pēc iespējas plašāk atklāt un iezīmēt Jēkaba Bīnes personības un daiļrades daudzveidību.

Promocijas darba tēmas aktualitāte – pētījums sniedz padziļinātu ieskatu mākslinieka, pedagoga,

dievtura un mākslas teorētiķa Jēkaba Bīnes biogrāfijā un daiļradē, akcentējot viņa atstātā mantojuma nozīmi latviešu mākslas kopainā. Promocijas darbā apkopoti Bīnes biogrāfijas fakti, analizēts, kādi apstākļi un notikumi ietekmēja mākslinieka uzskatu veidošanos, mākslinieciskā rokraksta nostiprināšanos un personības izaugsmi. Tāpat pētīts, kā Bīnes priekšstati un uzskati ietekmēja viņa politisko, sabiedrisko un pedagoģisko darbību, kā tas atspoguļojās viņa radošajos darbos. Biogrāfijas un notikumu izpēte un analīze dod iespēju interpretēt mākslas darbus, ņemot vērā mākslinieka intereses un/vai pieredzi kādai organizācijai, interešu grupai. Par Bīni kā patstāvīgu mākslinieku trūkst izvērstāku apcerējumu, viņa daiļrade vairāk pieminēta citu laikabiedru vai mākslas dzīves kopsakarā. Tā kā līdz šim mākslinieka atstātajam radošajam mantojumam un teorētiskajiem pētījumiem nav veltīta padziļināta un vispusīga uzmanība, tie nav arī nopietni izvērtēti saistībā ar sava laika mākslas dzīvi, sociālajām norisēm un vēsturiskajiem notikumiem.

Promocijas darba mērķis bija izveidot monogrāfisku pētījumu par mākslinieku Jēkabu Bīni, apkopojot maksimāli daudz līdz šim gan zināmo, gan pētniecības procesā jaunatklāto faktu par viņa profesionālo, radošo un personīgo dzīvi 20. gadsimta pirmās puses mākslas kopainā. Lai mērķi īstenotu, bija nepieciešams konsekventi noskaidrot Jēkaba Bīnes kā radošas personības vietu Latvijas mākslas vēsturē. Tādēļ darba gaitā pēc iespējas plašāk tika iepazīti mākslinieka dzīves notikumi, to loma radošās darbības idejisko pamatu veidošanā.

Promocijas darba uzdevumi:

1) iepazīties ar Jēkaba Bīnes mākslas darbiem muzejos, galerijās un privātkolekcijās, tos sistematizēt un izveidot vienotu foto fiksāciju katalogu;

2) kritiski analizēt un izvērtēt informāciju par mākslinieka dzīves gājumu, notikumiem un uzskatiem;

3) analizēt Bīnes teorētiskos pētījumus un to vietu kopējā etnogrāfijas, mitoloģijas un mākslas kritikas pētījumu kontekstā;

4) apkopot un analizēt visas iespējamās dokumentālās liecības, uzklausat laikabiedru, ģimenes locekļu atmiņas un sistematizējot publikācijās pieejamās ziņas par Bīnes personību, radošo un profesionālo veikumu;

5) sniegt ieskatu Latvijas kultūrvēsturiskajos notikumos 20. gadsimta pirmajā pusē, pievēršot padziļinātu uzmanību videi un apstākļiem, kuros dzīvoja un strādāja mākslinieks;

6) analizēt Jēkaba Bīnes atstāto mantojumu, noskaidrot un analizēt svarīgākos ietekmju avotus un analogijas, to variācijas kopsakarā ar laikabiedru darbību un politisko varu pārmaiņām.

Pētījuma priekšmets ir mākslinieka Jēkaba Bīnes dzīves faktu un daiļrades analīzes kopsakarības vispārējā Latvijas mākslas ainā 20. gadsimta pirmajā pusē. Jēkaba Bīnes personīgie uzskati, daiļrades saturs un nozīme Latvijas mākslas kontekstā, vieta dievturu uzskatu popularizēšanā un vizuālo tēlu radīšanā, kā arī pedagoga loma un ietekme uz jauno paaudzi cieši saistījās ar vēsturiskā laika notikumu izpratni, centieniem savus uzskatus paust un uzturēt atbilstoši iegūtai pieredzei, izglītībai un pārlicībai.

Ņemot vērā autorei ilggadējos pētījumus, promocijas darbā ir izvirzīta hipotēze, ka Jēkabs Bīne ir atzīstams par vienīgo latviešu gleznotāju, kurš savā daiļradē apzināti pievērsies dievturības ikonogrāfiskam attēlojumam. Līdz ar to mākslinieks radīja jaunu vizuālo tēlu valodu, radot latviešu nacionālās reliģiskās kustības – dievturības – vizuālo tēlu un ideju atspoguļojumu.

Hronoloģiskās robežas promocijas darba pētījums aptver laikposmu no 19. gadsimta beigām (1895. gada) līdz 1955. gadam, iekļaujot atsauces uz vēlākā padomju perioda un mūsdienu skatījumu un viedokļiem par Jēkabu Bīni. Minētais periods saskan ar mākslinieka Jēkaba Bīnes dzīves laiku.

Promocijas darba tematiskā, metodoloģiskā un faktoloģiskā novitāte ir oriģināls pētījuma rezultāts gan izvēlētajās tēmās, gan faktoloģisko apkopojumu un metodoloģiskās pieejas aspektā. Līdz šim politisko un sociālvēsturisko notikumu radītā ietekme uz mākslinieka Jēkaba Bīnes personību, dzīves apstākļiem, izglītību, idejiskās pārlicības nostiprināšanos, radošo un profesionālo darbību plašāk nav pētīta un sistematizēta. Rekonstruējot vienas personas dzīves izjūtu, notikumu uztveri un personiskās pārlicības tapšanas nosacījumus, tiek izveidots jauns un oriģināls vēstures interpretācijas pieejas veids, ko var izmantot, analizējot kopējo konkrētā perioda sabiedrības uztveri, domu un dzīves apstākļus. Pētījuma gaitā ir gan iegūti jauni atzinumi, gan precizēti iepriekš akadēmiskā aprītē un mākslas vēsturē zināmi fakti. Bīnes daiļrades tēmas un uzskatus spēcīgi ietekmēja gan paša mākslinieka intereses, gan arī laiks, kurā viņš dzīvoja un strādāja. Apveltīts ar izcilām

darba spējām, plašu interešu loku un māksliniecisku talantu, Bīne savā daiļradē atklāj vairākas atšķirīgas un sarežģītas 20. gadsimta pirmās puses desmitgades Latvijas mākslas vidē un to izpratnes dažādību tās veidošanās posmā. Mākslinieka dzīvesgājums ir piemērs, kā dramatiskas sociālpolitiskas pārmaiņas spēja ietekmēt radošas personības dzīvi un daiļradi. Pētījums par Jēkaba Bīnes plašajām interesēm, aktīvo sabiedrisko darbību, ilgstošo pedagoģisko praksi un daudzveidīgo radošo mantojumu kalpo kā viens no piemēriem, kā 20. gs. pirmajā pusē veidojās indivīda izpratne un uzticība Latvijas valstij. Pētījumā ir izmantoti arī jau iepriekš apzinātie biogrāfijas fakti un daiļrades sniegums, tos detalizēti precizējot un analizējot laikmeta kopainā.

Pētījuma gaita un izmantotās metodes: promocijas darbs ir tapis ilgstošā pētniecības procesā. Tā atsevišķu daļu agrākās versijas ir publicētas akadēmiskos un populārzinātniskos izdevumos, pētījumu rezultāti ir prezentēti vairākās starptautiskās konferencēs. Saņemot arvien jaunus un papildinošus faktus un informāciju, ir nācies ne reizi vien pārvērtēt un precizēt agrāk paustos secinājumus un faktus. Izstrādājot pētījumu, iespaidu atstājusi arī promocijas darba autore iegūtā izglītība un pieredze mākslas un juridisko zinātņu jomā, studijas politikas zinātnē, plašā darba pieredze menedžmenta un projektu vadībā, kā arī vairāku gadu lektora darbs ar studentiem, pasniedzot Rietumu, Baltijas un Latvijas mākslas vēstures lekciju kursus, mākslas un izstāžu menedžmentu vairāku augstskolu studentiem.

Promocijas darbā izmantoti autore iepriekšējie pētījumu rezultāti Latvijas Mākslas akadēmijas bachelora darba un maģistra darba ietvaros, uz tiem dotas norādes un atsauces, kā arī atsevišķi materiāli pievienoti izziņai šī darba pielikumos (piemēram – dievturības kā nacionālās reliģijas izpausmes nozīme Latvijā). Gandrīz desmit gadus ilgusī promocijas darba autore pētniecība, publikācijas un pētījumu rezultātos iegūtie fakti un secinājumi ir ļāvuši promocijas darbā apkopot un analizēt lielu faktoloģisko materiālu par Jēkaba Bīnes dzīves faktiem un daiļradi, parādot to plašā 20.gs. pirmās puses sociālpolitisko notikumu kontekstā.

Darba izstrādes gaitā tika izmantotas vairākas mākslas zinātnes pētniecības metodes un to kombinācijas, piemēram, formālā un salīdzinošā (komparatīvā) mākslas darbu analīze, arī kompozicionālā, kontekstuālā un biogrāfiskā analīze.

Šajā darbā par nozīmīgākākajām pētniecības metodēm tika atzītas ikonogrāfiskā, socioloģiskā un vēsturiskā metode. Vienas no senākajām analīzes pamatmetodēm mākslas darbu pētniecībā ir ikonogrāfiskā un ikonoloģiskā metode, un tās izmantotas arī promocijas darbā. Ikonogrāfiskā metode ļauj noteikt mākslas darbā izmantotos tēlus, kuru atveidojumam tiek meklēti vēstījuma cēloņi, konteksts un simboliskā nozīme. Šī metode visplašāk ir lietota, pētot un rakstot par mitoloģiskā un reliģiskā žanra darbiem. Stilistiskā un ikonogrāfiskā analīzes metode izmantota, izvēloties mākslas darbus un tos interpretējot. Ikonoloģiskā pētniecības metode palīdz atklāt atsevišķu mākslas darbu saturiskos vēstījumus. Šai analīzei par pamatu tika ņemta mākslas vēsturnieka Ervina

Panovska (*Erwin Panofsky*, 1892–1968) izstrādātā metode, kas balstās uz trīspakāpju darba vērtēšanu. Šī metode bieži korelē ar kompozicionālās interpretācijas daļu, un darba analīze norit ciešā saiknē ar teorētisko darba satura skaidrojumu.

Salīdzinošā metode izmantota dažādu uzskatu un atziņu salīdzināšanai, bet sistemātiskā metode – savstarpēju kopsakarību meklējumiem. Formālās analīzes rezultātā bija iespējams paplašināt atsevišķu māksliniecisko paņēmienu kontekstuālos skatījumus. Salīdzinošā metode arī lietota, lai izprastu apskatāmā perioda mākslas darbus un teorētiskos pētījumus noteiktā laika dažādās jomās, to kopīgās un atšķirīgās satura, formas un izteiksmes formas. Šī metode ir īpaši noderīga, ikonogrāfiskās izpētes laikā ļaujot salīdzināt konkrēta tēla vai sižeta atainojumu viena autora daiļradē dažādos laika periodos vai dažādu autoru darbos.

Kontekstuālajai analīzei ir būtiska nozīme, pētot Bīnes mākslas darbu un arī teorētisko publikāciju teksta jēgu vispārējā kopainā.

Analītiskās pētniecības metodes izmantotas, lai vērtētu dažādu avotu atziņas. Pētnieciskais materiāls sakārtots un analizēts, pamatojoties uz plašiem un daudzveidīgiem vēstures pētniecības avotiem. Līdz ar to iegūta nozīmīga informācija par vēsturiskiem faktiem, kā arī veikta to apstākļu izvērtēšana. Izmantojot konkrētā vēsturiskā perioda literatūras avotus, ir jāņem vērā, ka tie pauž sava laika uzskatus, atklājumus un zināšanas. No mūsdienu viedokļa raugoties, nereti par atsevišķiem jautājumiem ir gan mainījušies viedokļi, gan nākuši klāt zināšanu un faktu jau-

natklājumi un papildinājumi, tomēr, lai skaidrotu un analizētu mākslas darbus un mākslinieka biogrāfiju, ir nepieciešams izprast tolaik pastāvošos uzskatus un pieņēmumus. Tādēļ promocijas darbā vērtēti konkrētā perioda vēsturiskie, politiskie, sociālie un sabiedriskie uzskati, kā arī veikta to kritiskā analīze.

Nozīmīga pētījuma tapšanā bija biogrāfiskā metode, tā pamatoja dažādu humanitāro un sociālo starpdisciplināru metožu kopumu izmantošanu, lai analizētu attiecības starp personas dzīvi un sociālām struktūrām, un vēsturiskiem procesiem. Ar šīs pieejas palīdzību tika labāk izprasti dzīvesstāsti un atmiņu stāstījumi, to mijiedarbe starp personīgajiem biogrāfijas faktiem, atmiņām, sociālajām struktūrām, vēsturiskajiem notikumiem un kultūras telpu, uzsverot Bīnes personības unikalitāti mainīgajā kultūras un sociālo attiecību tīklā. Biogrāfiskā metode pamato, ka, izprotot atsevišķu personīgu dzīves gājumu, var tikt veidota kopējā sabiedrības vēstures izpratne.

Izpētes avotu pārskats: Jēkaba Bīnes personībai un daiļradei uzmanība bijusi veltīta periodiski, ik pa laikam izceļot te vienu, te otru mākslinieka daiļrades jomu. Kopumā aplūkojot mākslinieka dzīves gājumu un viņa piemiņu līdz pat mūsdienām, jāsecina, ka Jēkaba Bīnes vārds periodikā un dažāda veida mākslas un kultūras notikumu apskatos atrodams gandrīz gadsimta garumā, tas nav pazudis dažādos politiskos režimos un vēsturiskajos periodos.

Cik dažādi bijuši Jēkaba Bīnes dzīves laika politiskie apstākļi, tikpat atšķirīgi var iezīmēt mākslinieka darbību dažādos laika periodos. Neatkarīgās Latvijas valsts gados mākslinieka daiļradi un mākslas darbus

vērtēja tālaika mākslas recenzenti un apskatnieki. Bīne turpināja gan aktīvi publicēt savus pētījumus un uzskatus, gan darboties mākslas vidē arī pirmajā padomju okupācijas laikā un nacistiskās Vācijas okupācijas gados. Pēc Otrā pasaules kara, Padomju Savienībai atkārtoti okupējot Latviju, mākslinieks kļuva arvien klusāks un publiski nemanāmāks, un tomēr viņa vārds nepazuda. Arī pēc nāves Jēkaba Bīnes vārdu turpināja iekļaut Latvijas mākslas vēsturē, kā nozīmīgākos sasniegumus akcentējot mākslinieka veikumu lietišķajā mākslā un glezniecībā. Latviešu trimdas periodikā Jēkabs Bīne tika saistīts ar latvietības, ornamenta un vēsturiskās pagātnes izziņāšanu un pētniecību. Maz publicēta ir viņa pedagoģiskā darbība, kā arī līdzdalība dažādos konkrētā laika politiskajos un sociālajos notikumos.

Darbs tapis, izmantojot bagātīgu klāstu oriģināldokumentu un pirmavotu, to izpētes rezultātā iegūto atziņu, kā arī iepazīstot un analizējot sekundāros avotus. Pētniecības gaitā nozīmīga bija oriģinālo mākslas darbu apzināšana, dokumentēšana un sistematizēšana.

Izmantoto literatūru var iedalīt gan pēc hronoloģiskā, gan tematiskā principa. Lielākās tematiskās grupas ietver publikāciju un dokumentu kopumu par Jēkaba Bīnes daiļradi: mākslinieka darbu un izstāžu recenzijas, kopējās daiļrades apskatus, teorētiskos rakstus par Bīnes glezniecību un lietišķo mākslu, dažādu autoru pētījumus par Bīnes daiļradi un dzīves gājumu. Otrs – hronoloģiskais literatūras iedalījums izmantots saistībā ar Jēkaba Bīnes sabiedrisko darbības atspoguļojumu publikācijās un pētījumos par mākslinieka piedalīšanos dažādās sabiedriskās un

valsts organizācijās, piemēram, dievturu organizācijās, Mākslas un rakstu kamerā, vairākās mākslinieku organizācijās – Neatkarīgo mākslinieku vienībā, Mākslas akadēmiju beigušo biedrībā (kas vēlāk pārtapa par Latvju mākslinieku biedrību un "Dardedzi"), kā arī Latvijas PSR Mākslinieku savienībā (no 1945. gada). Atsevišķi apskatīti paša Jēkaba Bīnes pētījumi un atstātie oriģinālmateriāli.

Objektīvu un vispusīgu informāciju sniedz līdz šim npublicētie pirmavoti par mākslinieka personīgo dzīvi un uzskatiem. Plašs oriģināldokumentu klāsts ir pieejams Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīvā (turpmāk – LNA LVA), kur nozīmīgu dokumentu glabāšanai ir izveidots atsevišķs Jēkaba Bīnes personas 1757. fonds. Mākslinieka arhīva fondā atrodas dokumenti un liecības no dažādiem dzīves periodiem, tomēr lielākajai daļai datējumi ir pēc 1940. gada. Atsevišķās arhīva lietās glabājas Bīnes vēstules, mākslas darbu oriģināli, projekti, dažādi iesniegumi un darba sarakste. Pēc kara, dzīvojot Kuldīgā, mākslinieks bija pierakstījis atmiņas, kur, balstoties uz konkrētiem biogrāfijas datiem, izveidojis arī precīzu savu darbu uzskaitījumu, norādot to tapšanas gadu, izmērus un – iespēju robežās – atrašanās vietu. Šo manuskriptā apkopoto informāciju pētījuma autore ņēmusi vērā, veidojot mākslas darbu sarakstu, kā arī 3. un 4. pielikumu, kur vairāku gleznu datējumi un nosaukumi ir atšķirīgi salīdzinājumā ar citās publikācijās minētajiem. Nozīmīgu Jēkaba Bīnes domu un klātbūtnes sajūtu sniedz paša mākslinieka 20. gadsimta 50. gados Rīgā rakstītā dienasgrāmata, kurā gandrīz ik dienu viņš pierakstījis savas gaitas, notikumus un izjūtas.

Atsevišķās burtnīcās Bīne rakstījis par piedzīvoto darbā, par ceļojumiem un komandējumiem uz Maskavu, Ļeņingradu vai Kijevu, kā arī par braucieniem uz sanatorijām, piemēram, Kislovodskā. Tāpat LNA LVA 1757. fondā glabājas materiāli, kas tika saņemti pēc mākslinieka otrās sievas Annas Bīnes nāves.

Atsevišķos LNA LVA fondos glabājas dokumenti par Jēkaba Bīnes profesionālo darbību, piemēram, 485. fondā atrodamas ziņas par viņa docenta darbu Latvijas Mākslas akadēmijā no 1942. gada 18. novembra līdz 1944. gada 22. jūnijam.

Darba tapšanas gaitā ir notikušas vairākas intervijas ar Bīnes laikabiedriem, ģimenes locekļiem un bijušajiem audzēkņiem. Šo interviju pieraksti, kā arī sarakstes glabājas pētījuma autores arhīvā. Nozīmīga informācija par mākslinieka personīgo dzīvi un daiļradi laikposmā līdz 30. gadu otrajai pusei tika iegūta no mākslinieka meitas Izas Bīnes privātā arhīva (šobrīd atrodas promocijas darba autores arhīvā). Tāpat vērtīga bija tikšanās ar mākslinieka dēlu Jāni Bīni, gan uzklāusot atmiņas par tēvu, gan iepazīstoties ar viņa rīcībā esošajiem materiāliem. Īpaši iepriecināja ģimenes fotoalbumi, ļaujot ielūkoties Bīnes ģimenes un sabiedriskās dzīves norisēs.

Būtisks izziņas avots bija dažādos privātajos arhīvos atrodamās Jēkaba Bīnes rakstītās vēstules un kartītes saviem bērniem Jānim Bīnem un Izai Bīnei, kā arī darba kolēģiem un draugiem. Šīs vēstules palīdz vairāk iepazīt mākslinieku kā ģimenes cilvēku, kā draugu un atklāj viņa dziļākās izjūtas. Par tikpat nozīmīgu, faktus un mākslinieka dzīvi raksturojošu, izziņas avotu noderēja mākslas vēsturnieka Māra Branča veiktās

intervijas, to atšifrējumi un sarakste ar Jēkaba Bīnes kādreizējiem skolniekiem gan Kuldīgas daiļamatniecības skolā, gan Kaučmindes Mājturības institūtā (šobrīd promocijas darba autores arhīvā). Laikabiedru atmiņās dzīvāk iezīmējas Jēkaba Bīnes raksturs, pedagoga talants, atsevišķu notikumu interpretācijas un skaidrojumi.

Rakstīto avotu nozīmīga daļa ir arī Bīnes autobiogrāfiskie materiāli – dienasgrāmatas, vēstules, atmiņu pieraksti, radīto mākslas darbu saraksts. Lielākoties tie nav publicēti, kā vienīgais izņēmums minams 2000. gadā izdotajā, Zigurda Konstanta sastādītajā rakstu krājumā "Doma" (5. laidniens) publicētās Bīnes atmiņas "Mans darbs: Jēkaba Bīnes grāmata" ar nelielām redakcijas norādēm un skaidrojumiem.

Saistībā ar Jēkaba Bīnes simtgadi, ieskatu par mākslinieka daiļradi un dzīvi ir sniedzis Māris Brancis 1995. gadā "Preses nama" izdotajā grāmatā "Jēkabs Bīne". Nelielajā izdevumā apkopotas vispārējās ziņas par mākslinieka biogrāfiju un daiļradi. Izdevumu papildina 20 mākslas darbu attēli, kā arī mākslinieka zīmētās karikatūras. Šis izdevums ir pirmā publikācija, kurā apkopoti nozīmīgākie Jēkaba Bīnes biogrāfijas fakti un sniegts ieskats daiļrades kopainā.

Tomēr, lai veiktu jebkuru mākslinieka pierakstu, laikabiedru atmiņu stāstījumu faktoloģisko – faktu, datu, laika un personu precizitātes un pareizības – pārbaudi, bija nepieciešams padziļināti iepazīties ar papildu literatūru. Ļoti nozīmīga pētījuma tapšanā bija literatūra, kas palīdzēja iegūt kopainu un redzējumu par politikas, mākslas un sociālām norisēm atbilstošajā periodā. Īpaši noderīgi bija nozares zinātnieku

pētījumi un skaidrojumi par 20. gadsimta pirmās puses vēsturiskajiem un politiskiem notikumiem Latvijā dažādu politisko varu maiņas apstākļos. Tā kā Jēkaba Bīnes personības tapšanā un nozīmīgākajos dzīves pagriezienos svarīga loma bija tieši šā vēstures perioda izpratnei, pētījuma tapšanas laikā tika analizēti, iepazīti un salīdzināti dažādi – kā vispārīgi, tā arī tematiski šauri – vēstures pārskati un notikumu skaidrojumi, kuros atrodami gan mūsdienu zinātnieku atzinumi, gan Bīnes laikabiedru mākslas vizuālie piemēri. Tādējādi izdevās iegūt materiālus un faktus, lai veiktu salīdzināšanu, meklējot analogijas un ietekmes.

Izmantojot konkrētā vēsturiskā perioda literatūras avotus, kuros pausti apskatāmā laika uzskati, atklājumi un zināšanas, bija svarīgi atcerēties, ka mūsdienu skatījumā nereti par kādiem jautājumiem ir mainījušies viedokļi, radušies papildu pētījumi un iegūti jauni fakti. Tomēr, lai interpretētu un analizētu mākslas darbus un mākslinieka biogrāfiju, bija nepieciešams iepazīt pēc iespējas plašāku atbilstošā perioda uzskatu kopumu, izprast tālaika būtiskākos notikumus un to, kā konkrētie uzskati ir mainījušies un attīstījušies līdz mūsdienām.

Jēkaba Bīnes radošais mantojums. Lai pilnvērtīgi un padziļināti apgūtu mākslinieka Jēkaba Bīnes radošo mantojumu, līdzās dokumentāriem materiāliem, kas sniedz informāciju par mākslinieka dzīvi, būtiska nozīme ir iespējai redzēt mākslinieka radītos mākslas darbu oriģinālus.

Pievēršoties Jēkaba Bīnes mākslas darbu izpētei, sistematizācijai un vienota kataloga izveidei, bija nepieciešams iepazīt pēc iespējas lielāku mākslinieka

radīto oriģināldarbu daudzumu. Tas bija grūts un laikietilpīgs process, jo darbi atrodas dažādos muzejos, privātajās un publiskajās kolekcijās. Vienkopus lielākā Bīnes mākslas darbu grupa glabājas Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā (turpmāk – LNMM), tā kolekcijā ir 31 glezna. Vairāki darbi ir Kuldīgas novada muzejā, Talsu novada muzejā, Jaņa Rozentāla Saldus Vēstures un mākslas muzejā, Liepājas muzejā, Piebalgas Mākslas darbu krātuvē. Bīnes darinātie lietišķās mākslas izcilākie paraugi redzami Dekoratīvās mākslas un dizaina muzeja pastāvīgajā ekspozīcijā. Liels skaits mākslas darbu ir arī mākslinieka dēla, bijušo audzēkņu un citu Bīnem tuvu cilvēku īpašumā. Vairāki mākslas darbi šobrīd jau pieder nākamajām paaudzēm, mantojot tos no Jēkaba Bīnes laikabiedriem vai audzēkņiem, kuriem nereti gleznas bija dāvinājis pats mākslinieks. Bīnes mākslas darbus regulāri var sastapt mākslas galeriju rīkotajās izstādēs un izsolēs gan Latvijā, gan ārvalstīs, tāpat vairāki darbi atrodas lielākajās Latvijas publiskajās un privātajās kolekcijās, piemēram, Kuldīgas pašvaldības kolekcijā, "Zuzeum" kolekcijā, kā arī vēl citos mākslas galeriju krājumos. Ar īpašu rūpību Jēkaba Bīnes darbus glabā trimdas latviešu ģimenes Amerikas Savienotajās Valstīs un Kanādā. Daļu no darbiem, kuri ir gājuši bojā vai kuru liktenis ir nezināms, ir iespējams identificēt pēc fotogrāfijām, kas publicētas presē vai privātajos arhīvos.

Kopumā promocijas darba izpētē iekļauti visi autori pieejamie (apmēram 800 vienību, t. sk. skices, meti un oriģinālzīmējumi) Jēkaba Bīnes radošie darbi glezniecībā, grafikā un lietišķajā mākslā. Darbu analizē iespēju robežās bija izmantoti to oriģināli, bet

darbi, kuri izpētes laikā nebija pieejami vai vispār gājuši bojā, tika analizēti, izmantojot reprodukcijas no dažādiem periodikas izdevumiem, izstāžu katalogiem un publikācijām interneta avotos. Lai rekonstruētu atsevišķu, iespējams, bojāgājušu vai zudušu darbu tēmas, izmantoti mākslas darbu nosaukumi, mākslas kritiķu un/vai vēsturnieku skaidrojumi un apraksti, kā arī paša mākslinieka pieraksti. Apkopojot ziņas par Jēkaba Bīnes mākslas darbiem un radošo darbību, ļoti noderīgi bija izstāžu un izsoļu katalogi. Mākslinieka autobiogrāfijā ir minēti vairāk nekā 1000 mākslas darbi, kas tapuši laikposmā no 1915. līdz 1950. gadam. Darbu apraksti ir dažādi, daļai ir norādīta tehnika, izmēri, darba pasūtītājs vai īpašnieks, nereti arī summa, par kādu darbs pārdots, precīza tapšanas vieta un datums, arī mākslinieka idejas vai iedvesmas pamatojums.

Promocijas darba struktūra: disertācija sastāv no ievada, divām pamatnodaļām ar vairākām apakšnodaļām, secinājumiem, izmantotās literatūras un avotu saraksta, personu rādītāja un sešiem pielikumiem.

Ņemot vērā Jēkaba Bīnes aktīvo un daudzpusīgo iesaistīšanos sabiedriskos pienākumos, biežās darbavietu maiņas un nepārtraukto radošo darbību, promocijas darba saturs ir iedalīts divās pamatnodaļās. Pirmā nodaļa iedalīta trīs iedaļās, par pamatu ņemot hronoloģisku sadalījumu. Otrās nodaļas apakšnodaļas kārtotas atbilstoši tajā ietvertajai tematiskajai informācijai, kas savukārt sakārtota atbilstoši hronoloģiskajiem datiem. Tomēr jāņem vērā, ka hronoloģiskā secība atsevišķās nodaļās pārklājas, jo aprakstītie notikumi daudzkārt pārsniedz gan tematiski, gan hronoloģiski izveidoto sadalījumu robežas.

Promocijas darba tēma aprobēta 18 starptautisko un starpdisciplināro konferenču referātos un divās publiskās lekcijās.

1. Referāts "Kāpēc ir jāpēta mākslas vēsture? Radoša personība kā sociālpolitisku un mākslas dzīves kontekstu atklājēja. Monogrāfiski par Jēkabu Bīni", starptautiskā konference "Kultūras krustpunkti XV", Latvijas Kultūras akadēmija. Latvija, Rīga 2021
2. Referāts "Silent Protest of Propaganda Art. Case Study of Latvian Artist Jekabs Bine During 1945 - 1951." Konference "Art and The State in Modern Europe.(18th - 21st century)", Zagrebas Universitāte. Horvātija, Zagreba 2021
3. Referāts "Nacionālo reliģiju atspoguļojums Baltijas mākslā 20. gs. pirmajā pusē". Starptautiska konference "Idejas un materiāli: Baltijas un citu reģionu kultūru hibriditātes kontekstā", Latvijas Mākslas akadēmija. Latvija, Rīga 2021
4. Referāts "Sadzīves žanra interpretācijas daudzveidība 20. gs. pirmās puses latviešu glezniecībā", Daugavpils Universitātes 63. Starptautiskā zinātniskā konference. Latvija, Daugavpils 2021
5. Referāts "Akadēmisms Latvijas Mākslas akadēmijas profesora Tillberga meistardarbnīcu audzēkņu daiļradē", starptautiska konference "Kultūras krustpunkti XIV", Latvijas Kultūras akadēmija. Latvija, Rīga 2020
6. Referāts "Mākslinieka darbības apstākļi Latvijā 20. gs. pirmajā pusē. Jēkaba Bīnes (1895-1955) piemērs", zinātniska konference "Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi V"; Valmieras muzejs. Latvija, Valmiera 2019

7. Referāts "The Impartiality of the Diary in the Context of the Interpretation of History and Cultural Life". 2019 International Academic Conference on Education & Humanities and Social Sciences (WEI-EHSS-Vienna 2019) Austrija, Vīne 2019
8. Referāts "Representing Time: Art and Artist", International Conference on Culture and History (ICCH 2017). Spānija, Barselona 2017
9. Referāts "Shifts of Political Regimes and Art Pedagogy", Twelfth International Conference on Arts in Society, The American University of Paris and Pantheon Sorbonne University. Francija, Parīze 2017
10. Referāts "Dievturu idejas latviešu glezniecībā 20. gs. starpkaru periodā", publiska lekcija/seminārs Valmieras Mākslas muzejs. Latvija, Valmiera 2017
11. Referāts "Jēkaba Bīnes raksti par mākslu", Latvijas Mākslas akadēmijas Doktora studiju programmas konference "Pētījumi un atklājumi. Pētījumu metodes." Latvija, Rīga 2017
12. Referāts "Dievturība latviešu glezniecībā", publiska lekcija/seminārs Mūkusalas Mākslas salonā. Latvija, Rīga 2016
13. Referāts "Latvian National Religion (Dievturība) Impact in Latvian Painting Art of the Twentieth Century During the Interwar Period", International Scientific Conference on Cultural Group Behavior Historical Re-Enactment, Contemporary Paganism and Fantasy-Based Movements., Vytautas Magnus University, Kaunas. Lietuva, Kauņa 2016

14. Referāts "Sievietes tēls Jēkaba Bīnes (1895-1955) daiļradē. Biogrāfijas konteksts un interpretācijas", Latvijas Mākslas akadēmijas Doktora studiju programmas konference "Mākslas darbs un tā vēstījums". Latvija, Rīga 2016
15. Referāts "Activity Conditions of the Artists in the First Half of the 20th century in Latvia: Example of Jekabs Bine (1895-1955)", Third International Forum for doctoral candidates in East European art history Berlin, Festsaal of Humboldt Graduate School. Vācija, Berlīne 2016
16. Referāts "Latvian National Religion (DIEVTURĪBA) as the Driving Force in the Artistic Development of Jekabs Bine", International Scientific Conference, Social Sciences and Arts. SGEM Vienna Hofburg 2016. Austrija, Vīne 2016
17. Referāts "Dievturība kā latviešu nacionālās reliģijas fenomena reprezentācija mākslā 20. gadsimta 20.-30. gados. Jēkaba Bīnes devums un līdzdalība", starptautiskā zinātniskā konference XXVI, zinātniskie lasījumi, Daugavpils Universitāte. Latvija, Daugavpils 2016
18. Referāts "Mākslinieka Jēkaba Bīnes (1895-1955) pedagoģiskā darbība", Latvijas Mākslas akadēmijas 3. Maģistrantu pētījumu konference. Rīga 2015

**Par promocijas darba problemātiku sastādīta
viena monogrāfija un publicēti seši raksti
zinātniskos izdevumos.**

Grāmata

1. Gritāne Agita. Jēkabs Bīne. Sērija: Mākslas vēstures klasika. Izdevniecība "Neputns" 2020. 144 lpp (LV, ENG + 150 attēli)

Zinātniskie raksti

1. Gritane A. Reflection of National Religions in Baltic Art in the First Half of 20th Century. Latvijas Mākslas akadēmijas starptautiski recenzēts zinātnisko rakstu krājums Nr.4 "Starptautiskās konferences "Ideas and Materials: Cultural Hybridity of the Baltic and Other Regions" speciālizdevums". Latvija, Rīga 2021.
2. Gritāne A. "Sievietes tēls Jēkaba Bīnes daiļradē." Latvijas Mākslas akadēmijas zinātnisko rakstu krājums Nr. 3 "Acta Academiae Artium". Latvija, Rīga 2020. ISBN 978 9934 541 49 0
3. Gritāne A. "Jēkaba Bīnes daiļrade politisko un sociālo notikumu kontekstā" Scriptus Manet 2/2017 Humanitāro un Mākslas zinātņu žurnāls, Liepājas Universitāte ISSN 2256-0564; ISBN 978-9934-569-28-9

4. Gritane A. "Representing Time: Art and Artist" International Journal of Culture and History Vol.3, No. 2&3, 2017. Chief Editor: Prof. Mladen Milicevic. ISSN 2382-6177
5. Gritāne A. "Dievturības atspoguļojums Latvijas glezniecībā 20. gadsimta starpkaru periodā" Komparatīvistikas almanahs Nr. 9 (38). Svētku fenomens kultūrā. Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule" 2016. ISSN 2255-9388; ISBN 978-9984-14-789-5 (IC Master list; EBSCO)
6. Gritane A. " Latvian National Religion (DIEVTURIBA) as the Driving Force in the Artistic Development of Jekabs Bine." 3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences & Arts SGEM 2016, Conference proceedings Book 4 "Arts, Performing arts, Architecture and design" Volume I - History of Arts; Contemporary arts and performing & Visual arts. (pp43-50).

Raksts nodots publicēšanai:

1. Gritane A. Diversity of Interpretation of the Genre Painting in Latvian Art in the First Half of the 20th Century. Proceedings of the 63rd International Scientific Conference of Daugavpils University; part C "Humanities". Daugavpils, Daugavpils Universitāte, 2021. (EBSCOhost).

Sagatavošanā ir divas publikācijas, kuras tiks publicētas 2022. gada laikā:

1. "Silent Protest of Propaganda art. Case study of Latvian artist Jekabs Bine During 1945-1950" ir sagatavota un iesniegta izskatīšanai Zagrebas Universitātes organizētās konferences "Art&State in Modern Central Europe (18th - 21st century)" (Māksla un valsts mūsdienu Centrāleiropā no 18. gs. līdz 21. gs.) starptautiski recenzētā Konferences speciālizdevumā. Izdevumu plānots publicēt 2022. gada pirmajā pusē.
2. "Jēkaba Bīnes loma latviešu ornamenta pētniecībā" ir sagatavota iesniegšanai un izskatīšanai LU LFMI žurnāla "Letonica" Latvijas Mākslas akadēmijas speciālizdevumā "Aktuālie mākslas pētījumi" (recenzēts, indeksēts Scopus, ERIH PLUS un EBSCO datubāzēs). Izdevumu plānots publicēt 2022. gada septembrī.

Promocijas darba tapšana atbalstīta divos pētniecības projektos – Valsts pētījuma programma "Latvijas kultūra – resurss valsts attīstībai" Nr. VPP-KM-LKR-VA-2020/1-003 "Kultūras kapitāls kā resurss Latvijas ilgtspējīgai attīstībai" un projekta nr.8.2.2.0/18/A/015 "Stiprināt Latvijas Mākslas akadēmijas akadēmisko personālu stratēģiskās specializācijas jomās" ietvaros.

Izstāde – Promocijas darba autore ir māksliniece Jēkaba Bīnes 125. gadu jubilejas izstādes "Jēkabs Bīne. Ar mīlestību..." projekta autore, kuratore un izstādes kataloga (24 lpp., t. sk. 15 attēli) autore. Izstāde norisinājās Kuldīgas Mākslas namā (1905. gada iela 6) no 2020. gada 17. oktobra līdz

2021. gada 3. janvārim. Tajā tika izstādīti dažādu periodu 45 mākslas darbi no Latvijas Nacionālā mākslas muzeja kolekcijas, Mākslas centra "Zuzeum", Zuzānu kolekcijas un privātkolekcijām. Izstādi kopumā apmeklēja apmēram 550 interesentu. Apmeklētājiem bez maksas bija pieejami 300 kataloga eksemplāri. Izstādes laikā notika vairākas intervijas Latvijas Radio ("Radio Rondo"), Latvijas Televīzijai un Kurzemes reģionālās televīzijas kultūras notikumu raidījumiem.

Promocijas darba pētījuma izklāsts

Jēkabs Bīne mākslas vēsturē, atsauksmēs un recenzijās

Promocijas darba pirmajā nodaļā ir četras apakšno-
daļas, kuras veltītas publikāciju pārskatam par māksli-
nieku Jēkabu Bīni dažādos laika periodos. Darba au-
tore ir centusies izpētīt visas pieejamās publikācijas,
kurās minēts kāds no Bīnes biogrāfijas vai daiļrades
aspektiem. Jēkaba Bīnes radošais talants un māksli-
nieciskās spējas nepalika nenovērtētas ne laikabiedru
publikācijās, ne vēlākos gados, atceroties mākslinieku
piemiņas izstādēs vai pētījumos.

I.1 Laikabiedru skatījums uz Bīnes daiļradi

Sniegts plašs ieskats par publikācijām un recenzijām,
kuras parādījās presē un žurnālos 20. gs. pirmajā pusē
mākslinieka dzīves laikā. Izvērtējot un sistematizējot
plašo publikāciju klāstu, kurās pieminēts Jēkaba Bī-
nes vārds, jāmin, ka plašāk mākslinieks pieminēts 20.
gs. 30. gados izstāžu aprakstos un recenzijās. Saistībā
ar izstādēm Bīnes vārds pirmo reizi bija minēts 1923.
gadā un 1924. gadā. Vispirms mēnešraksta "Latvijas
Saule" hronikas apskatā tika atzīmēts, ka Rīgas pilsētas
mākslas muzejs no Neatkarīgo mākslinieku vienības
Rudens izstādes savai kolekcijai iegādājies divas Jē-
kaba Bīnes gleznas – "Puķes" un "Vasaras rīts". Plašā-
kas izstāžu recenzijas un atsauksmes par mākslinieka
veikumu lasāmas biedrību ikgadējo izstāžu kopsakarā.

I.2 Atceroties un pieminot, ir apkopotas Jēkaba Bīnes radošās darbības laikā publicētās recenzijas un atsauksmes par mākslinieka sniegumu

Padomju perioda publikācijās Jēkaba Bīnes vārds
pazuda gan no izstādēm, gan preses aprakstiem. No
jauna tas parādījās jau saistībā ar piemiņas izstādēm.

Pēc mākslinieka nāves dažādās Latvijas pilsētās tika
sarīkotas vairākas piemiņas izstādes – 1969. gadā Tu-
kumā un Rīgā, 1978. gadā Koknesē un Kuldīgā, bet
1986. gadā atklāja Jēkaba Bīnes izstādi Latvijas Na-
cionālajā mākslas muzejā. Viņa darbi, galvenokārt
portreti, ainavas un sadzīves žanra gleznas, regulāri
parādījās padomju laika kopīgās mākslas izstādēs.
Nozīmīga loma bija mākslinieka sievas Annas Bīnes
izveidotajai memoriālajai istabai Vecbebru sovhoz-
tehnikumā, kurā pastāvīgi glabājās apmēram 30 Bī-
nes darbu.

I.3 Ieskats trimdas periodikā

Vairākas publikācijas par Jēkabu Bīni atrodamas
trimdas latviešu periodikā. Īpaši daudz atceres ap-
skatu un piemiņas rakstu parādījās pēc mākslinieka
nāves 1955. gada oktobrī.

I.4 Mūsdienu publikācijas (no 1991. gada)

Apkopoti pēdējās desmitgadēs publicētie raksti
un publikācijas par Jēkabu Bīni. Pēc Latvijas valstis-
kās neatkarības atjaunošanas Jēkaba Bīnes vārds at-
kal aktīvi tika minēts gan mākslas izdevumos un pub-
likācijās, gan vairākās sarīkotās piemiņas izstādēs.
Nozīmīgākā bija 1995. gadā notikusī piemiņas izstā-
de, veltīta mākslinieka 100 gadu jubilejai Dekoratīvi
lietišķās mākslas muzejā Rīgā.

Promocijas darba otrā nodaļa ir iedalīta piecās
apakšno-
daļās, no kurām katra iedalīta vairākās ie-
daļās. Katrā no apakšno-
daļām ir aplūktas nozīmī-
gākās Bīnes darbības jomas un daiļrade konkrētā
laika periodā.

Jēkabs Bīne – personība, mākslinieks, pedagogs un dievturis

I. Personības veidošanās: Rīga (1895–1916)

Apakšnodaļa ir veltīta mākslinieka biogrāfijas nozīmīgākajam veidošanās posmam, kas ietver laika posmu no 1895. līdz 1916. gadam. Tajā atsevišķās apakšnodaļās uzmanība pievērsta nākamā mākslinieka bērnībai un pirmās izglītības iegūšanas ceļam. Bīne izglītību sāka apgūt Rīgas pilsētas tirdzniecības skolā, bet mākslas izglītības pamatus apguva Rīgas pilsētas mākslas skolā.

II. Rakstura rūdījums: Harkova (1916–1920)

Raksturots Bīnes dzīves laiks Harkovā no 1916. līdz 1920. gadam. Sākotnēji viņš turpināja mācības Harkovas Mākslas skolā un vēlāk svešumā uzsāka pirmās darba gaitas.

III. Pieredzes veidošanās un briedums: Rīga (1920–1945)

Apakšnodaļa veltīta Bīnes pieredzes veidošanās brieduma periodam (1920–1945), kas tika pavadīts Rīgā. Apakšnodaļa iedalīta, hronoloģiski izdalot vairākus atšķirīgus dzīves periodus un svarīgākos dzīves notikumus. Tā sadalīta divās sadaļās: Mākslinieka ceļa sākums (1920–1930) un Brieduma perioda aktivitātes (1930–1945). Posms aizsākās ar atgriešanos Rīgā un studijām Latvijas Mākslas akadēmijā. 1926. gadā viņš pabeidza Latvijas Mākslas akadēmijas Figurālās glezniecības meistardarbnīcu. Šī perioda apskatā sniegts ieskats Bīnes ģimenes un personīgās dzīves veidošanās notikumos. Seko apakšnodaļa par Bīnes dalību mākslinieku apvienībās – Neatkarīgo mākslinieku vienībā un

Latvju mākslinieku biedrībā. Pieredzes veidošanās posmā Bīnes sāka pedagoģiskā darba gaitas, nodibinot savu Privātstudiju, un sāka pasniegt studiju priekšmetus Latvijas Tautas universitātē. Brieduma perioda sadaļā vairākās iedaļās raksturots Bīnes brieduma perioda aktivitātes laikā līdz 1945. gadam, kad viņš pameta Rīgu. Atsevišķa iedaļa veltīta Bīnes darbībai dievturu organizācijā, uzskatiem un publikācijām. Nākamā iedaļā uzmanība pievērsta mākslinieka 30. gadu periodā publicētajiem rakstiem un apcerējumiem par latvisko ornamentu, dievturību. Tāpat viņš regulāri vērtēja izstādes un konkrētu mākslinieku darbus. Paralēli daudzpusīgai radošai darbībai Jēkabs Bīne bija arī aktīvs mākslas dzīves vērtētājs un uzskatu paudējs. Visvairāk mākslinieks rakstīja 20. gadsimta 30.–40. gados, tomēr arī vēlāk parādījās gan viņa apraksti par mākslas norisēm, gan pētījumu publikācijas. Līdztekus Bīne savus uzskatus izteica arī dažādos sarīkojumos, publiskos referātos un uzrunās. Viņš iesaistījās tobrīd aktuālajās diskusijās par mākslas būtību un tās nozīmi sabiedrībā, aktīvi līdzdarbojās mākslas vēstures, tās izpratnes skaidrošanā, uzstājoties saistībā ar aktuālākajiem pētījumiem un publikācijām presē. Bīne savas domas skaļi pauda ne tikai Latvijas valsts neatkarības periodā, bet turpināja publicēties un uzstāties arī pirmajā padomju varas gadā un t. s. vācu laikā. Tiesa, katrā politiskās varas periodā tēmas, par kurām mākslinieks runāja, bija atšķirīgas, un tomēr tās visas caurvija dialoga rosināšana ar latvieti par vēsturi, tradīcijām un savas tautas īpašo vietu starp citām tautām.

Būtiska nozīme Bīnes uzskatu veidošanās procesā un daiļradē šajā periodā ieņēma pievēršanās latviešu nacionālās reliģiskai kustībai dievturībai. Dievturu interešu lokā bija Latvijas vēsture, etnogrāfija, mitoloģija, tautas māksla, senais ornaments, tradīcijas. Jēkabs Bīne laika gaitā ar šīm idejām satuvinājās, un līdz ar to mainījās mākslinieka pasaules uzskati, ētisko vērtību mērs. 30. gados mākslinieks jau bija kaismīgs dievturis, kas, protams, atspoguļojās viņa darbos – tajos sāka parādīties latviešu mitoloģijas tēmas. Līdztekus mitoloģisko sižetu attēlojumiem 30. gadu periodā mākslinieka daiļradē Bīnes daiļradē visplašāk pārstāvēti ainavas un sadzīves žanra darbi. Bīnes mitoloģiskajos darbos paustās domas nopietnība un pārliecība sakņojās viņa dzīvesveidā un personiskajā apziņā. Daudz un aktīvi mākslinieks strādāja, iedziļinoties tautas ornamenta ģenēzē. Pētot un atklājot seno zīmju un ornamentu simbolisko jēgu, mākslinieks balstījās uz mitoloģiju, arheoloģiskajām liecībām, vēstures faktiem un plašiem kultūrvēsturiskiem salīdzinājumiem. Laiks, kad par mitoloģiskajiem sižetiem interesējās Jēkabs Bīne, sakrita ar gadiem, kad bija jūtama atgriešanās pie tā sauktā nacionālā stila, kura izpausmes bija nenoteiktas, atklājoties gan gleznieciskos paņēmienos, gan saturiskās norādēs, gan idejiskos simbolos. 30. gadu sākumā Bīne uzgleznoja vairākus mitoloģijai un senatnei veltītus darbus, kuru saturā, visticamāk, ir meklējama Bīnem tobrīd nozīmīgās dievturu idejiskās pārliecības un uzskatu izpausme. Nenoliedzami, dievturu kustība veicināja mitoloģiskā materiāla studēšanu, izzināšanu un skaidrošanu, līdz ar to palīdzot

izprast Bīnes daiļradē sastopamos tēlus, ornamentus un vēstījumus. Idejiski patiesi un spilgti kā personību Bīni raksturo viens no viņa izcilākajiem šī perioda darbiem, 1931. gadā radītais "Dievs, Māra, Laima". Glezna ir nozīmīga gan kā viens no izteiksmīgākajiem un dziļi simboliskajiem viņa daiļrades darbiem, gan kā vizuāls apliecinājums dievturības centieniem atdzīvināt latvisko dievību garu.

Bīne pats sevi dēvējis par žanristu, un to arī pierāda daiļrades atstātais mantojums – vairākumā gleznu mākslinieks cilvēku attēlojis kādas darbības laikā. 40. gadu sākumā Bīnes darbos noskaņa mainījās, pazuda gaišās krāsas un "bezproblēmu omulība". Vairākās gleznās, iespējams, ir ierakstīta klusināta un biedējoša sava laika apzinātā traģēdija. Var tikai interpretēt, ko gleznotājs patiesībā domājis, sajūtot iekšējo pretestību notiekošajam, neizpratni vai bailes, un ļaudams to paust atklāti vienīgi krāsu un toņu noskaņai.

Šajā periodā paralēli glezniecībai un grafikai Jēkabs Bīne 30. gadu periodā aktīvi darbojās arī lietišķajā mākslā. Mākslinieks darinājis metus mēbelēm, tekstilijām, keramikai un metāla izstrādājumiem. Visi viņa veidotie lietišķās mākslas priekšmeti balstās uz latvisko ornamentu.

Turpinājumā izsekots mākslinieka darbībai dažādās mākslinieku apvienībās, iedalījums veidots, ievērojot hronoloģisko secību. Šajā apakšsadaļā pētīts Bīnes attiecīgā perioda pedagoģiskais darbs, to iedalot četrās sadaļās – atbilstoši mācību iestādēm, kurās viņš strādāja.

IV. Kuldīgas periods (1944-1951)

Šī apakšnodaļa atklāj Jēkaba Bīnes dzīves laiku Kuldīgā (1945-1951), šī perioda pedagoģisko un radošo darbību. 1944. gada novembrī Jēkabs Bīne sāka strādāt Kuldīgas vidusskolā par zīmēšanas un mākslas vēstures skolotāju. Šeit viņš bija dažādu priekšmetu skolotājs līdz 1951. gada 16. jūlijam. Paralēli darbam Kuldīgas vidusskolā Bīne sāka strādāt Kuldīgas Daiļamatniecības vidusskolā. Bīne pasniedza kompozīciju un etnogrāfiju Keramikas un rokdarbu nodaļas audzēkņiem. Mācību procesa robežās viņš atrada arī veidu, kā aplinkus runāt par latvisko ornamentu, vēsturi un tautisko piederību. Skolotāja darbā Jēkabs Bīne ir rakstījis detalizētas piezīmes par pedagoģiskā darba organizāciju un mērķiem. Viņš rūpīgi sekoja mācību programmām, bet, lai izpildītu izvirzītos mācību uzdevumus, izmantoja pašu audzēkņu sagatavotus referātus, kas tika pārrunāti. Bīnes rakstītās piezīmes atklāj arī pēckara laika grūtības skolas ikdienā.

Pirmajos padomju gados, kurus Jēkabs Bīne pavadīja Kuldīgā, tapa daudz ainavu, pasūtījuma portretu un ideoloģiskās propagandas kompozīciju. Mainījās to saturs, noskaņa un gleznoto žanru daudzveidība. Pēckara gados samērā daudz tapa pilsētas ainavas. Iespējams, tas tolaik, pēc mākslinieka uzskatiem, bija drošākais žanrs, lai neklūdītos sižeta izvēlē un varētu droši savas gleznas parādīt izstādēs. Gleznotājs, dzīvojot un strādājot Kuldīgā, ikdienā izpildīja arī pasūtījuma darbus, vai nu gleznojot Ļeņina un Staļina ģimētnes, vai arī veidojot kompozīcijas dažādu pasākumu noformēšanai, bet brīvajā laikā viņš varēja pievērsties pilsētas vides attēlošanai.

V. Atgriešanās Rīgā (1951-1955)

Šeit aptverti mākslinieka mūža pēdējie četri gadi. Pēc tam, kad Jēkabs Bīne tika atlaists no darba Kuldīgas Daiļamatniecības vidusskolā, viņš atgriezās Rīgā. Sprotot, ka Kuldīgā darbu vairs neatradīs, Bīne, pēc draugu aicinājuma, 1951. gada vasarā pārcēlās dzīvot uz Rīgu. Viņa ģimene – sieva, dēls un māte – palika Kuldīgā. Dēls Jānis turpināja skolas gaitas, sieva bija palikusi bez darba un regulāriem ienākumiem, māti Jēkabs Bīne jau uzturēja un atbalstīja daudzus gadus. Rīgā mākslinieks vispirms centās sazināties ar draugiem un paziņām, kas viņam jau agrāk bija ieteikuši atgriezties un arī piedāvājuši darbu

Šī perioda nošķiršana pamatojama gan ar dzīves un darbavietas maiņu, gan šī laika emocionālo un radošo apstākumu mākslinieka dzīvē. Apstākļu vadīts, Bīne uzsāka jaunu dzīves posmu un pievērsās vitrāžu veidošanai, kā arī mēģināja pielāgoties esošās sistēmas nosacījumiem. Atgriežoties 1951. gadā Rīgā, Jēkabam Bīnem izpalīdzēja toreizējais kombināta "Māksla" portretu darbnīcas vadītājs Ernests Veilands, kurš pieņēma viņu pie sevis darbā. Tolaik tas no Veilanda puses bija diezgan drosmīgs draudzības žests, jo Bīnes pagātne jau ne reizi vien bija raisījusi padomju varas institūciju aizdomas un pretenzijas. 1951. gada otrajā pusē Ernests Veilands tika pārcelts par vitrāžu ceha vadītāju. Līdzīgu devās arī Jēkabs Bīne, Arnolds Vilkins, Egons Cēsniņš un citi portretu darbnīcas mākslinieki. Strādāt kombināta "Māksla" vitrāžu cehā Bīne turpināja līdz pat mūža pēdējai dienai, paralēli cenšoties atrast laiku, lai gleznotu un pētītu sev tuvās tēmas.

Tomēr radošā dzirksts mākslinieka darbos bija apdzisusi. Šajos gados Bīnes dzīve nosacīti mainījās – viņš pārtrauca vairāk nekā 25 gadus ilgo pedagoga darbu, galvenos radošos un profesionālos spēkus veltot vitrāžu mākslai. Tas bija mākslinieka mūža periods, kurā izpaudās Bīnes centieni pieņemt apkārt notiekošās pārmaiņas un kurš apliecina, ka viņš tās tomēr nespēja saņemt. Vitrāžu cehā mākslinieks kopā ar kolēģiem pildīja PSRS oficiālos pasūtījumus. Darbs pie vitrāžām bija gan tehniski, gan tematiski sarežģīts. Pēc Bīnes pierakstiem, var secināt, ka šajā darbā radošā brīvība netika pieļauta. Katra detaļa kompozīcijā tika saskaņota un pārbaudīta. Būtībā mākslinieka uzdevums bija kļūt par teicamu atbilstošā zīmējuma un kompozīcijas tehnisko izpildītāju. Pasūtījumu netrūka, ceha mākslinieki noformēja un darināja vitrāžas gan Maskavas metro stacijām, gan Latvijas PSR paviljonam Vissavienības lauksaimniecības izstādē Maskavā u. c. Izpildītie darbi šiem māksliniekiem sagādāja slavu un arvien jaunas pasūtījumu iespējas visā Padomju Savienībā.

Padomju gados Jēkabs Bīne centās dzīvot klusāk, netika publicēti viņa raksti, pavisam retas bija lekcijas. 1951. gadā, atgriezies Rīgā, mākslinieks centās dzīvot mierīgi un noslēgti, veltīja sevi darba vitrāžu mākslā un vakaros turpināja seno ornamentu pētījumus. Tomēr 1952. gada 29. decembrī Bīnes uzstāšanās Mākslas darbinieku namā un nolasītā lekcija par ornamentu izsauca neizpratni un radīja sarežģījumus. Minētais notikums apliecina padomju laika nesaudzējošo attieksmi pret personisko domu brīvu paušanu. Arī šoreiz Bīnem izdevās izgrozīties, lai izvairītos no nepatīkšanām. Tomēr kārtējo reizi bija jāuzklausā savu domu un uzskatu nepareizības un nederīguma apliecinājumi.

Darba nobeigumā

Balstoties uz pētniecības gaitā apkopotu informāciju, izteikti secinājumi par Jēkaba Bīnes dzīvi un daiļradi atbilstošā laikposma notikumu kopainā. Promocijas darba autore sastādīta personu rādītājs.

Promocijas darbam pievienoti seši pielikumi. Pirmais pielikums ir īss Jēkaba Bīnes dzīves faktu un darbības atspoguļojums, iekļaujot māksliniecisko darbību – piedalīšanos mākslas izstādēs, kā arī notikušās Bīnes piemiņas izstādes. Otrajā pielikumā parādītas mākslinieka personiskās fotogrāfijas. Trešajā un ceturtajā pielikumā ir redzams vizuālais materiāls, kurā apkopotas Bīnes mākslas darbu reprodukcijas. Divos attēlu pielikumos kopumā iekļauts vairāk nekā 500 disertācijā analizēto vizuālās mākslas darbu paraugu, kā arī izveidots attēlu saraksts un visu pieejamo mākslinieka radīto darbu katalogs. Piektajā pielikumā ietverti Jēkaba Bīnes oriģinālpētījumi un pierakstu burtnīcu piemēri dažādu ornamentu, simbolu un tēmu izpētē. Sestajā pielikumā iekļauti promocijas darba pamattekstā neiekļautie pētījuma materiāli, kas padziļinātāk raksturo apskatāmā laika perioda notikumus. Ne visi pielikumos iekļautie attēli ir analizēti vai pieminēti promocijas darbā, tomēr autore uzskatīja, ka pēc iespējas plašāka pieejamo attēlu iekļaušana promocijas darba pielikumos palīdz veidot pilnīgāku ieskatu un saglabāt to kā vienotu avotu Jēkaba Bīnes mantojuma apzināšanai.

Secinājumi un nobeigums

Promocijas darbs veltīts līdz šim maz atklātam un mākslas vēsturē pētītam māksliniekam, pedagogam un dievturim Jēkabam Bīnem. Tajā analizēti mākslinieka dzīves gājuma galvenie notikumi un daudzveidīgā daiļrade, kā arī vērtēta viņa sabiedriskā darbība saistībā ar vēsturiskajām un politiskajām pārmaiņām 20. gadsimta pirmajā pusē.

1. Jēkaba Bīnes agrīnās daiļrades ceļš aizsākās, mācoties Vilhelma Purviša vadītajā Rīgas pilsētas mākslas skolā un Harkovas pilsētas mākslas skolā. Tomēr Bīnes radošais rokraksts un stilistiskā virziena stingrība nostiprinājās Latvijas Mākslas akadēmijā, studējot profesora Jāņa Roberta Tillberga Figurālās glezniecības meistardarbnīcā. Daiļradē visus turpmākos gadus viņš palika uzticīgs akadēmiskai ievirzei un turpināja būt reālists. Par Bīnes māksliniecisko izteiksmes līdzekļu nozīmīgu elementu kļuva stingrs zīmējums, kas ir jebkuras viņa kompozīcijas pamatā. Mākslinieks nebaidījās eksperimentēt ar spilgtām, kontrastējošām krāsām, bet nekad nepieļāva atkāpes no zīmējuma precizitātes un tā amatnieciskās pareizības. Savu māksliniecisko rokrakstu Bīne būtiski nemainīja – dažos daiļrades posmos ir vērojami jauni mākslinieciski stilistisko līdzekļu meklējumi, galveno uzmanību pievēršot sarežģītu kompozīciju izvēlei vai brīvāku otas triepienu pašvērtībai.

2. Latviešu mākslas kontekstā Jēkabu Bīni var uzskatīt par mākslinieku, kurš savu radošo darbību pilnībā veltījis centieniem mākslas darbos iemiesot latviešu pasaules skatījumu, senās tautas atziņas un vēstures notikumus. 20. gadsimta starpkaru periods latviešu vizuālajā mākslā raksturojams gan kā mo-

dernisma uzplaukuma, gan nacionālās identitātes meklējumu un pašnoteikšanās jautājumu risināšanas laiks. Bīne piederēja pie to mākslinieku daļas, kuri mākslā saskatīja iespēju paust savus uzskatus par aktuālo jautājumu – kādai jābūt nacionālai mākslai. Lai izteiktu un pamatotu savas atziņas un idejas, mākslinieks pievērsās tautas mitoloģijas un vēstures pētniecībai, radot savu skatījumu par latvisku mākslu un tautas nākotni.

3. Bīnes personības un daiļrades attīstībā nozīmīgi bija 20. gadsimta pirmās puses vēstures notikumi. Šajā laikā viņš savus uzskatus un personisko pārliecību pauda ne tikai mākslas darbos, bet arī vairākos izdevumos, kur aktīvi publicēja gan radītās teorijas, gan jaunākos pētījumus, par tiem stāstīja dažādos sarīkojumos, līdztekus darbojoties dievturu kustībā, kuru arī vadīja. Jāatzīmē, ka 20. gadsimta starpkaru periodā mitoloģiskais žanrs mākslā bieži tika proponēts kā latvisks, un arī tā ideoloģiskā ievirze atbilda vēlamam priekšstatam par nacionālu mākslu. Bīne bija viens no šādu uzskatu darbīgākajiem aizstāvjiem un redzamākajiem pārstāvjiem.

4. Spilgti mitoloģisko tēmu vizuālie atspoguļojumi un plašu publicēto tekstu mijiedarbība, ko papildināja paša mākslinieka radītais ikdienas tēls, izveidoja Jēkaba Bīnes kā mākslinieka un dievtura simbolisku nozīmi. Viņa paveiktais dievturu vizuālā tēla radīšanā un jaunas mitoloģijas- neomitoloģijas – popularizēšanā ir vērtējams kā viens no nozīmīgākajiem ieguldījumiem Jēkaba Bīnes mākslinieciskās daiļrades mantojumā. Spilgts piemērs ir Bīnes glezna "Dievs, Māra, Laima", kuru kā dievturu simbolisko identitātes

apliecinājumu izmantoja gan padomju gados trimdas dievturu organizācijas, gan mūsdienu dievturu draudze. Būtiska Bīnes mitoloģiskā žanra darbu komponente ir folkloras konteksta klātbūtne vai norāde uz to. No visai plašā mitoloģisko tēlu daudzuma, kas atrodams folklorā, kopumā mākslinieks savā daiļradē izmantojis tikai nelielu skaitu. Viņa darbos ir atrodami tikai seši galvenie mitoloģiskie tēli – Dievs, Māra, Laima, Ūsiņš, Mārtiņš, Pērkons. Mākslinieks, saglabājot šo tēlu tekstuālos aprakstos minētās iezīmes un funkcijas, piešķīris tiem atbilstošus atribūtus un radījis jaunu vizuālo veidolu. Papildus atribūtiem viņš izmantojis simboliskus ornamenta elementus, kas mākslas darba struktūrā uzskatāmi par zīmēm ar lielāku nosacītības pakāpi. Vairākos teorētiskajos pētījumos Bīne ir pamatojis savu izveidoto zīmju semantikas nozīmi, to rašanās vēsturi un izmantojumu. Vizualizējot latviešu dievības, tās ir atspoguļotas gan sižetos ar rituālu nozīmi, gan saistībā ar cilvēka ikdienas norisēm. Bīni var uzskatīt par mitoloģisko tēlu – Dieva, Māras, Laimas – ikonogrāfijas aizsācēju. Ņemot vērā salīdzinoši īso periodu, kurā mitoloģiskais žanrs attīstījās, kļūstot populārs, neizveidojās ļoti stingri un noteikti tēlu kanoni. Tomēr Bīnes izveidotās trijotnes – Dieva, Māras, Laimas – kompozīcija bieži kalpo par šo latvisko dievību attēlojuma vizuālo piemēru. Mākslinieka radītie mitoloģiskie tēli ir antropomorfi, ar cilvēku pasaulei raksturīgām darbībām, ģērbti tautastērpos (gan etnogrāfiskos, gan stilizētos).

5. Jēkabam Bīnem bija raksturīga reālistiska un konkrēta domāšana, savos mitoloģiskajos darbos viņš literāri tieši atainoja senlatviešu dievības un tradīcijas.

Šo darbu personāži ir pašpārliecināti, braši un strādīgi tautas pārstāvji. Latviskā klātesamība (maizes klaipts, māla trauki vai latviskas sētas pagalms) sajūtama arī Bīnes gleznotajās klusajās dabās un ainavās. Tomēr pārsvarā mākslinieks pievērsies sadzīves žanra glezniecībai. Nereti viņa mākslas darbi radīti, balansējot uz smalkas robežas, kur dziļš, pilnvērtīgs un apzināts skaistums ātri varētu kļūt pašmērķīgs un dekoratīvs. Taču Bīne šo trauslo robežu nekad nepārkāpa, spējot savā mākslā līdzsvaroti un profesionāli atklāt ne tikai skaistuma kā estētiskas kategorijas saturu, bet arī radīt vizuāli pievilcīgus, idejiski pārliecinošus darbus.

6. Nozīmīga bija Jēkaba Bīnes sabiedriskā darbība, jo īpaši dievturu organizācijā. Viņa ticība un pārliecība, ka tautas nākotnei jābalstās uz pagātnes pieredzi un zināšanām, tika atklāti pausta presē, publiskos iknedēļas un citos pasākumos. Tolaik aizsāktā kustība ir dzīva un populāra arī mūsdienās. Dievturu ideoloģiskais dibinātājs Ernests Brastiņš bija tuvs Jēkaba Bīnes draugs un domubiedrs. Dievturības aizsākto uzskatu un tradīciju saglabāšanās līdz pat mūsdienām var būt interesanta turpmākā pētījuma tēma. Šāds pētījums būtu veicams plašākā – starpnozaru zinātņu (mākslas vēstures, antropoloģijas, reliģijas un socioloģijas) – skatījumā. Atsevišķi analizējama ir Bīnes un Brastiņa aizsāktā un veidotā, uz ornamentu un folkloru balstītā mitoloģiskā sistēma un tās mūsdienu izpausmes. Promocijas darba iesāktā izpēte paver iespējas turpināt padziļinātu pētniecisko darbu par ornamenta nozīmi un mitoloģisko simbolu skaidrojumiem un daudzveidību 20. gadsimta pirmās puses vizuālajā mākslā.

7. Vairākos Jēkaba Bīnes mākslas darbos var konstatēt dažādu diskursu mijiedarbību, un vizuālais diskurss nereti ir saistīts ar kristīgo tradīciju, bet verbālais sakņots latviešu folklorā; vai arī otrādi. Mākslinieks nereti savos darbos atļāvās aizgūt reliģisko priekšstatu vizualizācijas sistēmas, pielāgojot to izteiksmes formas mitoloģisko dievību vai tēlu attēlošanai (sudrabortais fons "Dievs, Māra, Laima", Cēsaines luterāņu baznīcas altārglezna, kurā Dievmātei kājas apautas pastalās un fonā stāv Jānis linu kreklā ar prievīti). Šāds konflikts reliģisko vai mitoloģisko tēlu - dievību - attēlojumā visdrīzāk jāuzskata par neapzinātu, jo mākslinieka iecere bijusi, pamatojoties uz plaši zināmiem principiem, nepārprotami attēlot dievišķo.

Kopumā dievturības atziņu izmantošanu 20. gadsimta 20.-30. gadu latviešu glezniecībā nevar dēvēt par īpaši populāru vai sistemātisku. Šajā periodā, kas raksturojams kā vispārējs latviskā un nacionālā stila meklējumu laiks mākslā, dievturi aktīvi centās popularizēt savus reliģiskos uzskatus, gan dažādi tos propagandējot (preses un citos izdevumos, publikās lekcijās u.c.), gan tiecoties savas atziņas paust radošajā darbā. Vēlme apliecināt nacionālo identitāti mākslā saskanēja ar dievturu izvirzītajiem mērķiem un uzdevumiem.

8. Mākslinieka interese par senlatviešu folkloru un ornamentu izpaudās arī lietišķajā mākslā, veiksmīgi to apvienojot ar ražošanas nosacījumiem. Par panākumiem liecināja saņemtie apbalvojumi lietišķās mākslas nozarē.

9. Nozīmīga loma promocijas darba tapšanā bija Jēkaba Bīnes audzēkņu un laikabiedru atmiņu stās-

tījumiem, kas palīdzēja rekonstruēt mākslinieka rakstura iezīmes, uzskatu patstāvību un attieksmi pret sava laika notikumiem. 1926. gadā, pabeidzis Latvijas Mākslas akadēmiju, viņš uzsāka pedagoga gaitas un turpināja strādāt dažādās mācību iestādēs (Kaucminde Mājturības seminārā, Rīgas Daiļamatniecības skolā un Kuldīgas Daiļamatniecības skolā) līdz pat 1951. gadam, sniedzot vērtīgu ieguldījumu pedagoģiskajā darbā.

Promocijas darbā iezīmēti interesantākie notikumi saistībā ar mākslinieka pedagoģisko darbu. Kā pedagogs Bīne bijis ļoti zinošs, iejūtīgs un atsaucīgs, viņš pratis ieinteresēt un aizraut apkārtējos. Strādājot par skolotāju, arī pirmajos padomju gados Bīne turpināja pētīt etnogrāfiju, stāstīt par latviešu ornamenta nozīmi. Tomēr, apzinoties tēmas bīstamību, viņš centās to darīt netiešāk, ārēji pakļaujoties jaunajām varas prasībām. Jēkabs Bīne mācīja gan praktiskos mākslas priekšmetus - zīmēšanu, kompozīciju, gleznošanu-, gan teorētiskos - mākslas vēsturi, etnogrāfiju.

10. Bīne aktīvi iesaistījās Latvijas mākslas dzīvē, par to liecina viņa piedalīšanās un darbība dažādās mākslas organizācijās un apvienībās. Latvijas neatkarības laika sākumā viņš bija viens no Neatkarīgo mākslinieku vienības biedriem, vēlāk kopā ar domubiedriem izveidoja Latvju mākslinieku apvienību un bija tās priekšsēdētājs. Kārļa Ulmaņa īstenotā autoritārā režīma periodā mākslinieks ieņēma Rakstu un mākslas kameras Vizuālās mākslas sekcijas priekšsēdētāja vietnieka amatu, bet nacistiskās Vācijas okupācijas laikā vadīja Latviešu tēlotājas mākslas kooperatīvu.

11. Izsekojot mākslinieka radošajam darbam, var secināt, ka 20. gadsimta 20.-30. gadu periods bija viņa daiļrades uzplaukuma laiks, kad savu idejisko pārliecību viņš varēja brīvi paust gan teorētiskos pētījumos, gan mākslas darbos. Tolaik tapušas plašāk pazīstamās un kritiķu novērtētākās gleznas, kurās parādījās Bīnem raksturīgie vēsi zilganpelēkie toņi, lakoniskā formveide un tēlu monumentalitāte. Viņa darbi bija redzami izstādēs, notika arī vairākas personālizstādes. Vēlākos gados politiskās un kultūras dzīves pārvērtības mākslai izvirzīja citas prasības, valdības attieksme pret visām nacionālajām izpausmēm nebija viennozīmīga. Tā bija noliedzoša pret dievturu centieniem atjaunot latviskos pasaules un dzīves uzskatus. Lai turpinātu strādāt, Bīne centās pielāgoties apkārtējiem nosacījumiem, tomēr brīvs viņš varēja būt tikai domās un klusībā arī darbos, kur izteica savu idejisko pārliecību. Padomju varas gados mākslinieka radošais gars pierima, viņa darbi kļuva mazāk emocionāli, bez dziļākiem simboliskiem meklējumiem un radošas iedvesmas. Tomēr dažos mākslas darbos izlauzās arī Bīnes slēptākie uzskati, notiekošā neizpratne un iekšējais protests.

1945. gadā mākslinieks pārcēlās uz dzīvi Kuldīgā un sāka strādāt Kuldīgas Daiļamatniecības skolā. Tā kā šajā periodā Bīne bija nodarbināts pedagoga pienākumos, viņš glezniecībai pievērsās mazāk – pamatā tapa ainavas, klusās dabas un tālaika politiskā pasūtījuma darbi. 1951. gadā Jēkabu Bīni no darba Kuldīgā atlaida, un darba meklējumos viņš bija spiests atgriezties Rīgā, kur sāka strādāt kombināta "Māksla" vitrāžu cehā. Pa dienu nācās pildīt ar darba pienāku-

miem saistītos politiskās propagandas darbus, bet vakaros mākslinieks gleznoja agrāk tapušo mitoloģisko kompozīciju variācijas, pētīja ornamenta saturu nozīmi un izcelšanos. 1953. gadā Bīnes nolasītā lekcija par ornamenta saturu izraisīja asus konfliktus un domstarpības ar tālaika mākslas funkcionāriem. Aktualizējās jautājums par viņa izslēgšanu no Mākslinieku savienības, tomēr tas nenotika, visticamāk, pateicoties tuva drauga atbalstam. 1955. gada vasarā par teicamu darbu vitrāžu mākslā Jēkabs Bīne tika apbalvots ar Latvijas PSR Nopelniem bagātā mākslinieka nosaukumu. Iekšējo konfliktu salauzts, Jēkabs Bīne mira pēkšņi 60 gadu vecumā. Šie notikumi pierāda, ka padomju varas apbalvojumi un dotā iespēja strādāt ar varai nozīmīgiem projektiem uzskatāmi nevis par uzticību māksliniekam, bet par centieniem izmantot personu kā instrumentu savu ideoloģisko mērķu sasniegšanai un uzskatu kontrolei.

Jēkabs Bīne nodzīvoja īsu, bet piepildītu mūžu, pateicoties gan harismātiskas personības rakstura īpašībām, draudzībai un atvērtībai, gan centīgam darbam. Aiz sevis viņš atstāja bagātu radošo mantojumu, nozīmīgu ieguldījumu tautas pašapziņas veidošanā, vēstures izpētē un pedagoģijā.

AGITA GRITĀNE

THE BIOGRAPHY AND
ARTISTIC OEUVRE OF
ARTIST JĒKABS BĪNE (1895-1955)
IN THE OVERALL CONTEXT
OF ARTISTIC, SOCIAL AND
POLITICAL EVENTS IN LATVIA

DOCTORAL THESIS SUMMARY

to obtain the degree of a Doctor of Science (Ph.D)
in the field of "Music, Visual Art and Architecture"
Sub-field: Art History

Scientific Supervisor
Associate Professor, Dr. art. Kristīne Ogle

Rīga, 2021

This doctoral thesis was written at the Art Academy of Latvia from 2015 to 2021.

This thesis contains an introduction, two chapters, conclusions, bibliography and six appendices.

Thesis form: dissertation in the field of Music, Visual Arts and Architecture, sub-field - Art History

Supervisor:

Dr. art. Kristīne Ogle, Art Academy of Latvia

Reviewers:

1. Dr. art Jānis Kalnačs; Vidzeme University of Applied Sciences
2. Dr.art. Ginta Gerharde - Upeniece; Latvian National Museum of Art
3. Dr.art. Natalija Jevsejeva; Latvian National Museum of Art

The thesis will be defended at the public session of the Doctoral Committee of Art Academy of Latvia, at Art Academy of Latvia, Kalpaka Boulevard.13, Riga on March 18, 2022.

The thesis is available at the Library of the Art Academy of Latvia, Kalpaka Boulevard 13, Riga.

Chairman of the Doctoral Committee: Dr.habil.art.Eduards Kļaviņš
Secretary of the Doctoral Committee: Dr.art.Daina Lāce

This doctoral thesis examines the biography, artistic oeuvre and teaching work of artist Jēkabs Bīne (1895-1955) in the overall context of artistic, social and political events during the first half of the 20th century. An important place in this study is devoted to the role of the national religious movement - Dievturība - in the artist's biography and artistic oeuvre.

Bīne's biography and artistic oeuvre are considered in the context of the complex political events of the first half of the 20th century, describing changes in the artistic environment.

The considerable legacy of Bīne's artistic oeuvre is subjected to research in this Doctoral thesis, parallel to which a catalogue of his works has been drawn up, along with a summary of notes and studies done in the artist's handwriting.

KEYWORDS: Jēkabs Bīne, artist, Dievturība, teacher, first half of the 20th century

AGITA GRITĀNE.
PROMOCIJAS
DARBA
KOPSAVILKUMS

© Art Academy of Latvia, 2022

© Agita Gritāne, 2022

ISBN 978-9934-541-78-0

ISBN 978-9934-541-77-3

CONTENTS

Abstract 57

Introduction 61

Overview of the doctoral thesis's research

Chapter one:
Jēkabs Bīne in art history,
critiques and reviews..... 87

Chapter two:
Jēkabs Bīne - personality, artist,
teacher and dievturis 91

Summary and conclusions..... 103

Artist Jēkabs Bīne's (1895–1955) life and creative work are closely linked to the context of artistic, social and political events of the first half of the 20th century. The primary reason to conduct research into the personality and creative activity of Jēkabs Bīne (1895–1955) was the lack of an all-encompassing treatise and monograph in the overall context of Latvian art history.

This Doctoral thesis continues ongoing research into the course of Latvia's art history and cultural environment, significantly augmenting it with new information and findings about a lesser-known but eclectic artist, art theoretician, Dievturis and educator Jēkabs Bīne. This is a study of the life of a controversial and unique personality and his artistic oeuvre in the context of his experience of the political, cultural and social event of his time.

The artist's extensive interests, active public works, long teaching practice and eclectic creative legacy are one example of how individual understanding and belief in the Latvian State took shape at the start of the 20th century. Jēkabs Bīne devoted his life and work to studies of Latvian national identity, remaining faithful and committed to the individual nature, identity and existence of Latvia's history and that of its people. This faith manifested itself in the content of his artistic ideas, in his quests for and execution of them, and in dis-

cussing, painting and thinking about this, occasionally vocally, but at other times less so. The artist's creative work began and flourished during a period when the cultural space of Latvian art was distinguished by a crescendo of classical modernism. However, in the choice of his artistic means of expression, Bīne remained faithful to the academic fundamentals he'd been taught during his studies at the Art Academy of Latvia's (hereinafter referred to as - AAL) Figural Painting Masterclass. Under the tutelage one of the most persuasive advocates of traditionalist reaction and of the new academism in Latvian art teaching - AAL Professor Jānis Roberts Tillbergs - artist Jēkabs Bīne learned the rigid basics of realist painting, which he deliberately adhered to throughout his artistic career. Also important during his period of historical changes was the understanding of each individual, including creative personalities, of political events and the powers-that-be, along with the ability to respond to rapid changes in them, affecting people's lives and freedom of speech and thought.

A significant role in the twists and turns of the artist's life was played by the circumstances and situations during the period in question. Therefore, in the Doctoral thesis, in describing Latvia's social, political and artistic environment during the first half of the 20th century, analysis of historical facts and events is important, using the available archive documents, explanations from professional historians, as well as the memories and testimonies of contemporaries. To date, the artist's artistic oeuvre and the significance of its legacy in the overall context of Latvian art has

been studied as completely as possible. In commencing this thesis, one the tasks that the author set herself was to discover and trace the diversity of Jēkabs Bīne's personality and artistic oeuvre as comprehensively as possible.

Relevance of the subject of the doctoral thesis - the study provides an in-depth insight into the biography and artistic oeuvre of artist, teacher, Dievturis and art theoretician Jēkabs Bīne, emphasising the importance of his legacy in the context of Latvian art. The Doctoral this collates Bīne's biographical facts, analyses which circumstances and events influenced the formation of the artist's beliefs, the consolidation of his personal signature style and development of his personality. It also studies how Bīne's impressions and beliefs influenced his political, public and teaching activity, and how this was reflected in his creative works. Research into and analysis of his biography and events provide the opportunity to interpret works of art, bearing in mind the artist's interests and/or affiliation with a particular organisation or interest group. There is a shortage of detailed treatises regarding Bīne as an independent artist; his artistic oeuvre is mentioned more often in the context of other contemporaries or the art scene. Since the artist's creative legacy and theoretical studies have not been studied in-depth or in general, they have not been seriously assessed in connection with artistic life, social processes and historical events in his day.

The goal of the doctoral thesis was to create a monographic study of artist Jēkabs Bīne, collating as many facts known to date, as well as new ones discovered during the research process, about his

professional, creative and personal life in the context the art scene during the first half of the 20th century. To attain this goal, it was necessary to diligently ascertain Jēkabs Bīne's place as a creative personality in Latvian art history. Therefore, in the course of this work, events in the artist's life were studied as extensively as possible, along with their role in shaping the conceptual foundations of his creative activity.

Tasks of the doctoral thesis:

- 1) To identify Jēkabs Bīne's works of art in museums, galleries and private collections, to systematise them and create a uniform catalogue of photographic records;
- 2) To critically analyse and evaluate information about the artist's biography, events and beliefs;
- 3) To analyse Bīne's theoretical studies and their place within the overall context of research into ethnography, mythology and art criticism;
- 4) To collate and analyse all possible documentary testimonies, listening to the recollections of contemporaries and family members, and systematising information available in publications about Bīne's personality, creative and professional oeuvre;
- 5) To provide an insight into Latvia's cultural-historical events during the first half of the 20th century, paying in-depth attention to the environment and circumstances in which the artist lived and worked;
- 6) To analyse Jēkabs Bīne's residual legacy, ascertaining and analysing the most important sources of influence and analogies, and their variations in the context of the activity of his contemporaries and changes in political regimes.

The subject of the study is the connections stemming from an analysis of artist Jēkabs Bīne's biographical facts and artistic oeuvre in the overall context of Latvian art during the first half of the 20th century. Jēkabs Bīne's personal beliefs, the contents and significance of his artistic oeuvre in the context of Latvian art, his place in propagating the beliefs and creating visual images of Dievturība, as well as his role as a teacher and influence on the younger generation were closely linked to his understanding of historical events, and his attempts to express and maintain his beliefs, in accordance with his experience, education and convictions.

In the light of the author's many years of research, her Doctoral thesis posits the hypothesis that Jēkabs Bīne should be recognised as the only Latvian painter, who deliberately endeavoured to depict Dievturība iconographically in his artistic oeuvre. Accordingly, the artist created a new language of visual images, creating a depiction of the visual images and ideas of the Latvian national religious movement – Dievturība.

The chronological boundaries of the doctoral thesis study span the period from the end of the 19th century (1895) to 1955, including references to the subsequent to subsequent Soviet period and contemporary views and opinions about Jēkabs Bīne. The aforementioned period coincides with the life span of artist Jēkabs Bīne.

The thematic, methodological and factological novelty of the doctoral thesis are the original result of the study in the aspect of the chosen subject, factual summary and methodological approach. Before now

the influence of political and socio-historical events on artist Jēkabs Bīne's personality, the circumstances of his life, education, the consolidation of his conceptual beliefs, and his creative and professional activity have not been extensively studied or systematised. Reconstructing the sense of a person's life, perception of events and conditions for the development of his personal beliefs, a new and original way of approaching the interpretation of history is devised, which can be used to analyse the overall public perception, thought and existential circumstances of the specific period. In the course of the study, not only have new insights been obtained, but facts previously known in academic circles and art history have been revised. The themes and beliefs of Bīne's artistic oeuvre were powerfully influenced by the artist's interests, as well as the period in which he lived and worked. Blessed with outstanding working abilities, an eclectic range of interests and artistic talent, Bīne's artistic career sheds light on several contrasting and complex years for the Latvian art scene during the first half of the 20th century, and the diversity of understanding during its formative period. The course of the artist's life exemplifies how dramatic socio-political changes could affect the life and artistic oeuvre of a creative personality. This study of Jēkabs Bīne's extensive interests, active public activity, long teaching practice and diverse creative legacy serves as an example of how individual understanding and belief in the Latvian State formed during the first half of the 20th century. The study also draws on previously ascertained biographical facts and the artist's artistic oeuvre, analysing and revising them in the context of the era.

The course of the study and methods used: this Doctoral thesis is the outcome of a long process of research. Earlier versions of its individual parts have been published in academic and popular science publications, and the results of this research have been presented at several international conferences. Upon receiving more new and additional facts and information, on more than one occasion it has proved necessary to reassess and revise previously stated conclusions and facts. In preparing this study, an impression was also made by the education and experience of the author of this Doctoral thesis in the realm of art and legal science, studies in political science, extensive professional management and project management experience, as well as several years' work as lecturer working with students, giving lecture courses in Western, Baltic and Latvian art history, art and exhibition management to students from several universities.

The Doctoral thesis draws on the results of the author's previous studies as part of her Bachelor's thesis and Master's thesis at the Art Academy of Latvia. Allusions and references to them are provided, in addition to which individual materials were added for reference purposes in the annexes to this thesis (for example, the meaning of Dievturība as a national religious phenomenon in Latvia). The research conducted by the Doctor's thesis's author has taken almost ten years, while the facts and conclusions obtained in publications and studies have made it possible under the auspices of the Doctoral thesis to collate and analyse a large body of factual material

regarding the facts of Jēkabs Bīne's life and his artistic oeuvre, presenting it in the broad socio-political context of the first half of the 20th century.

In the course of the preparation of the thesis, several art history research methods and combinations were used, e.g. formal and comparative analysis of works of art, along with compositional, contextual and biographical analysis.

In this thesis, the most important research methods were deemed to be the iconographic, sociological and historical method. One of the oldest basic methods of analysis in researching works of art is the iconographic and iconological method, and these are also used in the Doctoral thesis. The iconographic method allows one to determine the characters used in a work of art, whose depiction is subject to a search for the origins of its message, context and symbolic meaning. This method is most extensively used, studying and writing about works of the mythological and religious genre. The stylistic and iconographic analysis method is used to choose works of art and to interpret them. The iconological research method helps to reveal the content-based message in individual works of art. This analysis was based on the method devised by art historian Erwin Panofsky (1892-1968), which is based on three stages of evaluating a work. This method often correlates with the compositional interpretation section, and analysis of the thesis is conducted hand in hand with the theoretical explanation of the content of the work.

The comparative method is used to compare various views and insights, whereas the systematic

method is applied to searches for mutual connections. As a result of formal analysis, it was possible to expand contextual views of individual artistic approaches. The comparative method was also used to understand works of art during the period in question and theoretical studies in various realms in a certain period, as well as their shared and different modes of content, form and expression. This method is particularly useful, in the course of iconographic research making it possible to compare the depiction of a specific character or narrative in an artist's artistic oeuvre across various periods or time or in the works of various artists.

Contextual analysis is of major importance, when studying the meaning of Bīne's works of and the text of theoretical publications in an overall context.

Analytical research methods were used to assess insights from various sources. The research materials were arranged and analysed, based on wide-ranging and diverse historical research sources. Accordingly, useful information is provided about historical facts, in addition to which an appraisal is conducted of their circumstances. Using literary sources from the specific historical period, one must bear in mind that they articulate the beliefs, revelations and knowledge of their period. Judged from a contemporary perspective, more often than not opinions about individual matters have changed, and new revelations and additional knowledge and facts have come to light. However, in order to explain and analyse works of art and the artist's biography, it is necessary to understand the prevailing beliefs and assumptions of the day. Therefore,

the Doctoral thesis evaluates the historical, political, social and social views of the specific period, as well as analysing them from a critical perspective.

Of major importance during the preparation of the study was the biographical method, which justified the use of a set of various humanitarian and social inter-disciplinary methods to analyse the relationship between a person's life and social structures, and historical processes. With the help of this approach, biographies and recollections could be understood, along with their interaction among personal biographical facts, memories, social structures, historical events and cultural space, accenting the uniqueness of Bīne's personality within the changing network of cultural and social relations. The biographical method justifies that, understanding an individual personal biography, one can form an overall understanding of the history of a society.

Overview of research sources: periodically Jēkabs Bīne's personality and artistic oeuvre have attracted attention, with one facet or another of the artist's artistic oeuvre being highlighted from time to time. Overall, contemplating the artist's biography and his memory through to the present day, one must conclude that Jēkabs Bīne's name can be found in periodicals and reviews of various types of art and cultural events spanning nearly a century. It has not disappeared under various political regimes and periods of history.

The contrasting political conditions during Jēkabs Bīne's lifetime were matched by the varying nature of the artist's activity during various periods

of time. During the years of the independent Latvian State, the artist's creative output and works of art were reviewed by the art critics and reviewers of the day. Bīne continued to actively publish his studies and views both while working in the art environment during the first Soviet occupation, as well as during the years of occupation by Nazi Germany. After the Second World War, with the repeated occupation of Latvia by the Soviet Union, the artist became increasingly muted and publicly invisible, and yet his name lived on. Even after his death, Jēkabs Bīne's name continued to feature in Latvian art history, with the artist's oeuvre in applied art and painting being emphasised as his most significant accomplishment. In the periodicals of Latvians in exile, Jēkabs Bīne was associated with study and research into Latvian identity, ornaments and the historical past. Little has been published of his teaching work, as well as his in regard to his participation in various political and social events during the relevant period.

This study was prepared drawing on a wide range of original documents and primary sources, insights obtained as a result of studying them, as well as studying and analysing secondary sources. In the course of research, identification, documentation and systematization of original works of art was vital.

The literature used can be divided according to chronological or thematic principles. The largest thematic groups contain a body of publications and documents about Jēkabs Bīne's artistic oeuvre: reviews of the artist's works and exhibitions, reviews of his artistic oeuvre overall, theoretical articles

about Bīne's painting and applied art, studies by various authors of Bīne's artistic oeuvre and biography. A second – chronological – breakdown of literature was used in connection with the reflection of Jēkabs Bīne's public activity in publications and studies about the artist's participating in various public and state organizations, e.g. Dievturi organisations, Chamber of Literature and Art, several artists' organizations – the Independent Artists' Unit, the Art Academy Graduates' Society (which later became the Latvian Artists' Society and "Dardedzis"), as well as the Latvian SSR Artists' Union (from 1945). Jēkabs Bīne's own studies and remaining original materials were separately studied.

Objective and general information was provided by hitherto unpublished primary sources regarding the artist's personal life and beliefs. A broad range of original documents is available in the Latvian National Archive's Latvian State Archive (hereinafter referred to as – LNA LVA), where Jēkabs Bīne's personal 1757th collection has been created separately to store important documents. The artist's archive at the collection contains documents and testimonies from various periods of his life. However, the majority are dated after 1940. Individual archive files contain Bīne's letters, original works of art, drafts, various applications and work correspondence. After the war, while living in Kuldīga, the artist had written down his memoirs, in which, based on specific biographical data, he also created a precise list of his works, specifying their year of production, dimensions and – where possible – location. This information collated in a manuscript has

been taken into account by the author of this study, in creating a list of works of art, as well as Annexes 3 and 4, where the dates and titles of various paintings differ from those mentioned in other publications. An important sense of Jēkabs Bīne's thought and presence is provided by the artist's diary written in Riga during the 1950s in which he recorded his daily life, events and feelings almost every day. In individual notebooks, Bīne writes about his experiences at work, his travels and work trips to Moscow, Leningrad or Kyiv, as well as about his trips to sanatoriums, for example, in Kislovodsk. Likewise the LNA LVA 1757th collection contains materials received after the death of the artist's second wife Anna Bīne.

Individual LNA LVA collections contain documents on Jēkabs Bīne's professional work. For example, the 485th collection contains information about his work as a lecturer at the Art Academy of Latvia from November 18, 1942 to June 22, 1944.

In the course of the preparation of the thesis, several interviews were conducted with Bīne's contemporaries, family members and former pupils. The notes from these interviews, as well as correspondence can be found in the archive of the author of this study. Important information about the artist's personal life and artistic activity during the period up to the late 1930s was obtained from the private archive of the artist's daughter Iza Bīne (at present this can be found in the archive of the author of this Doctoral thesis). Similarly valuable was a meeting with the artist's son Jānis Bīne, listening to his memories of his father, and studying the materials in his possession. Family photo albums

were a particular joy, offering an insight into episodes from Bīne's family and public life.

An important reference source were letters and postcards found in various private archives, and written by Jēkabs Bīne to his children Jānis Bīne and Iza Bīne, as well as to his work colleagues and friends. These letters help one to get a better impression of the artist as a family man and friend, and reveal his deepest feelings. An equally useful source information providing facts and describing the artist's life were interviews conducted by art historian Māris Brancis, their transcripts and correspondence with Jēkabs Bīne's former pupils at the Kuldīga School of Arts and Crafts, and at the Kaucminde Housekeeping Seminary (at present in the archive of the author of this Doctoral thesis). The recollections of his contemporaries offer a vivid picture of Jēkabs Bīne's character, teaching talent, as well as interpretations and explanations of individual events.

An important section of written sources is comprised of Bīne's autobiographical materials: diaries, letters, notes of memories, and list of the works of art he created. For the most part, they have not been published, with the sole exception of Bīne's memoirs *My Work: Jēkabs Bīne's Book* with minor editorial pointers and explanations, which were published in 2000 in *Thought* (5th edition), a collection of articles compiled by Zigurds Konstants.

In connection with Jēkabs Bīne's centenary, an insight into the artist's artistic oeuvre and life was offered by Māris Brancis in *Jēkabs Bīne*, a book published in 1995 by Preses nams. This small publica-

tion collated general information about the artist's biography and artistic output. The publication was augmented with 20 pictures of works of art, as well as caricatures drawn by the artist. This book was the first publication to collate Jēkabs Bīne's most important biographical facts and to offer an insight into the overall context of his artistic oeuvre.

However, in order to carry out a fact-based – on facts, data, time and persons' precision and veracity – check on the artist's notes, and the narrative recollections of contemporaries, it was necessary to study additional literature in-depth. Of great importance in the preparation of the study was literature, which helped to establish the overall context and perspective regarding political, art and social processes during the corresponding period. Particularly useful were studies and explanations from scientists in the relevant field regarding historical and political events in Latvia in conditions of various political powers replacing one another during the first half of the 20th century. Since his understanding of this period of history played an important role in shaping Jēkabs Bīne's personality and in the most important changes in his life, during the preparation of the study for the purpose of analysis, various historical overviews and explanations of events – both general and thematically narrow – were studied and compared, in which one can find verdicts from contemporary academics, as well as visual examples of the art of Bīne's contemporaries. Accordingly it proved possible to obtain materials and facts to make comparisons, seeking analogies and influences.

Using literary sources from the specific historical period, which contain views, revelations and knowledge from the period under consideration, it was important to remember that from a contemporary perspective opinions have often changed about certain matters, additional studies have been published and new facts have been obtained. However, in order to interpret and analyse works of art and the artist's biography, it was necessary to study the widest possible body of views from the corresponding period, to understand the most important events at that time, and the way in which specific views have changed and developed through to the modern day.

Jēkabs Bīne's creative legacy. In order to fully appreciate artist Jēkabs Bīne's creative legacy in-depth, alongside documentary materials that provide information about the artist's life, the opportunity to see original copies of works of created by the artist is of vital importance.

When it came to researching and systematizing Jēkabs Bīne's works of art and creating a uniform catalogue, it was necessary to study as many of the artist's original works as possible. This was a difficult and time-consuming process, because the works are housed in various museums, private and public collections. The biggest group of Bīne's works of art in one place is stored at the Latvian National Museum of Art (hereinafter referred to as - the LNMA), which has a collection of 31 paintings. Several works are in the Kuldīga District Museum, the Talsi District Museum, Janis Rozentāls' Saldus History and Art Museum, the Liepāja Museum and in Piebalga's Artworks' Re-

pository. The most outstanding examples applied art created by Bīne are on view in the permanent exhibition at the Museum of Decorative Art and Design. A large number of works of art are owned by the artist's son, former pupils and other people close to Bīne. Several works of art already belong to future generations, which have inherited them from Jēkabs Bīne's contemporaries or pupils, who were often gifted paintings by the artist himself. Bīne's works of art can regularly found in exhibitions organised by art galleries and in auctions in Latvia and abroad. Likewise, several works can be found in Latvian public and private collections such as Kuldīga Municipality's collection, the "Zuzeum" collection, as well as in the collections of other art galleries. Jēkabs Bīne's works are kept with special care by exiled Latvian families in the United States of America and Canada. Some of the works, which have been destroyed or who fate is unknown can identified in photographs published in the press or in private archives.

Overall, the research conducted for this Doctoral thesis includes all (approximately 800 units, including sketches, drafts and original drawings) of Jēkabs Bīne's creative works in painting, graphic art and applied art, which the author had access to. In the analysis of the works, as far as possible, the originals were used, whereas works, which were not available at the time of research or which have been destroyed, were analysed using reproductions from various periodical publications, exhibition catalogues and publications from Internet sources. In order to reconstruct the themes of

individual, possibly, destroyed or lost works, the titles of works of art were used, explanations and descriptions from art critics and/or historians, as well as the artist's own notes. In collating information about Jēkabs Bīne's works of art and creative activity, exhibition and auction catalogues were very useful. The artist's autobiography mentions over 1,000 works of art, which were produced during the period from 1915 to 1950. Descriptions of works vary, some specify media, dimensions, the commissioning party or owner of the work, occasionally the sum for which the work was sold, the precise place and date of its creation, as well as the rationale for the artist's idea or inspiration.

Doctoral thesis structure: this dissertation consists of an introduction, two basic chapters with several sub-chapters, a list of the literature and sources used, index of persons and six annexes.

In light of Jēkabs Bīne's active and eclectic involvement in public duties, the frequent changes in his place of work and continual creative activity, the Doctoral thesis's contents are divided into two basic chapters. The first chapter is divided into three sections based on the chronological division. The second chapter's sub-chapters are arranged in accordance with the thematic information contained therein, which in turn is arranged according to chronological data. However, one should bear in mind that the chronological sequence in individual chapters overlaps, because the events described often exceed the boundaries of thematically and chronologically created categories.

The subject of the doctoral thesis has been corroborated in 18 international and inter-disciplinary conference papers and two public lectures.

1. Paper "Why Should One Study Art History? The Creative Personality as the Pioneer of Socio-political and Artistic Life Contexts. Monographically about Jēkabs Bīne", International Conference "Cultural Crosspoints XV", Latvian Academy of Culture. Riga, Latvia, 2021
2. Paper "The Silent Protest of Propaganda Art. A Case Study of Latvian Artist Jekabs Bine from 1945-1951." Conference "Art and the State in Modern Europe. (18th-21st century)", Zagreb University. Zagreb, Croatia, 2021
3. Paper "The Depiction of National Religions in Baltic Art during the First Half of the 20th Century". International Conference "Ideas and Materials: Cultural Hybridity of the Baltics and Other Regions", Art Academy of Latvia. Riga, Latvia, 2021
4. Paper "The Diversity of the Interpretation of the Domestic Genre in Latvian Painting of the First Half of the 20th Century", Daugavpils University 63rd International Scientific Conference. Daugavpils, Latvia, 2021
5. Paper "Academism in the Creative Oeuvre of Art Academy of Latvia Professor Tillbergs' Masterclass Pupils", International Conference "Cultural Crosspoints XIV", Latvian Academy of Culture. Riga, Latvia, 2020

6. Paper "Artists' Working Conditions in Latvia during the First Half of the 20th Century. The Example of Jēkabs Bīne (1895-1955)", Scientific Conference "Young Historians' Scientific Readings V"; Valmiera Museum. Valmiera, Latvia, 2019
7. Paper "The Impartiality of the Diary in the Context of the Interpretation of History and Cultural Life". 2019 International Academic Conference on Education & Humanities and Social Sciences (WEI-EHSS-Vienna 2019) Vienna, Austria, 2019
8. Paper "Representing Time: Art and Artist", International Conference on Culture and History (ICCH 2017). Barcelona, Spain, 2017
9. Paper "Shifts of Political Regimes and Art Pedagogy", Twelfth International Conference on Arts in Society, the American University of Paris and Pantheon Sorbonne University. Paris, France, 2017
10. Paper "The Ideas of Dievturi in Latvian Painting during the Inter-War Period of the 20th Century", Public Lecture/Seminar, Valmiera Art Museum. Valmiera, Latvia 2017
11. Paper "Jēkabs Bīne's Writings on Art", Art Academy of Latvia Doctoral Studies Programme Conference "Studies and Revelations. Research Methods." Riga, Latvia, 2017
12. Paper "Dievturība in Latvian Painting", Public Lecture/Seminar at Mūkusala Art Salon. Riga, Latvia, 2016

13. Paper "Latvian National Religion (Dievturība) Impact in Latvian Painting Art of the Twentieth Century during the Interwar Period", International Scientific Conference on Cultural Group Behavior Historical Re-Enactment, Contemporary Paganism and Fantasy-Based Movements. Vytautas Magnus University, Kaunas. Kaunas, Lithuania, 2016
14. Paper "The Female Figure in the Artistic Oeuvre of Jēkabs Bīne (1895-1955). Biographical Context and Interpretations", Art Academy of Latvia Doctoral Studies Programme Conference "The Work of Art and its Message". Riga, Latvia, 2016
15. Paper "Artists' Working Conditions in Latvia during the First Half of the 20th Century. The Example of Jēkabs Bīne", Third International Forum for Doctoral Candidates in East European Art History Berlin, Festsaal of Humboldt Graduate School. Berlin, Germany, 2016
16. Paper "Latvian National Religion (DIEVTURIBA) as the Driving Force in the Artistic Development of Jekabs Bine", International Scientific Conference, Social Sciences and Arts. SGEM Vienna Hofburg 2016. Vienna, Austria, 2016
17. Paper "The Representation in Art of Dievturība as a Latvian National Religious Phenomenon during the 1920s-30s. Jēkabs Bīne's Contribution and Involvement", International Scientific Conference XXVI, Scientific Readings, Daugavpils University. Daugavpils, Latvia 2016

18. Paper "The Teaching Work of the Artist Jēkabs Bīne (1895-1955)", Art Academy of Latvia 3rd Graduate Students' Research Conference. Riga, Latvia, 2015

One monograph has been compiled and six papers in scientific journals have been published on the subjects addressed in the doctoral thesis

Book

1. Gritāne Agita. Jēkabs Bīne. Series: Art History Classics. Neputns Publishing House, 2020. 144 pages (LV, ENG + 150 images)

Scientific papers

1. Gritane A. Reflection of National Religions in Baltic Art in the First Half of 20th Century. Art Academy of Latvia Internationally Reviewed Academic Papers' Volume No.4 "Special Publication of the International Conference "Ideas and Materials: Cultural Hybridity of the Baltics and Other Regions"". Riga, Latvia, 2021.
2. Gritāne A. "The Female Figure in the Artistic Oeuvre of Jēkabs Bīne." Art Academy of Latvia Scientific Paper Volume No. 3 "Acta Academiae Artium". Riga, Latvia, 2020. ISBN 978 9934 541 49 0
3. Gritāne A. "Jēkabs Bīne's Artistic Oeuvre in the Context of Political and Social Events" Scriptus Manet 2/2017 Humanitarian and Art Science Journal, Liepāja University ISSN 2256-0564; ISBN 978-9934-569-28-9

4. Gritane A. "Representing Time: Art and Artist" International Journal of Culture and History Vol.3, No. 2&3, 2017. Chief Editor: Prof. Mladen Milicevic. ISSN 2382-6177
5. Gritāne A. "The Depiction of Dievturība in Latvian Painting during the Inter-War Period of the 20th Century" Comparative Almanac No. 9 (38). The Festive Phenomenon in Culture. Daugavpils University Academic Publishing House "Saule" 2016. ISSN 2255-9388; ISBN 978-9984-14-789-5 (IC Master list; EBSCO)
6. Gritane A. "Latvian National Religion (DIEVTURIBA) as the Driving Force in the Artistic Development of Jekabs Bine." 3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences & Arts SGEM 2016, Conference Proceedings Book 4 "Arts, Performing Arts, Architecture and Design" Volume I - History of Arts; Contemporary Arts and Performing & Visual Arts. (pp 43-50).

Paper submitted for publication

1. Gritane A. Diversity of Interpretation of the Genre Painting in Latvian Art in the First Half of the 20th Century. Proceedings of the 63rd International Scientific Conference of Daugavpils University; part C "Humanities". Daugavpils, Daugavpils University, 2021. (EBSCOhost).

Two publications are being prepared, which will be published in 2022:

"The Silent Protest of Propaganda Art. A Case Study of Latvian Artist Jekabs Bīne from 1945-1950" has been prepared and submitted for review in an internationally reviewed conference special publication for a conference organised by Zagreb University "Art and the State in Modern Central Europe (18th - 21st century)". It is planned that the publication will be published during the first half of 2022.

"Jēkabs Bīne's Role in Research into the Latvian Ornament" has been prepared for submission and review in the LU LFMI journal "Letonica" Art Academy of Latvia special publication "Current Art Studies" (reviewed, indexed in Scopus, ERIH PLUS and EBSCO databases). It is planned that this publication will be published in September 2022.

The preparation of the doctoral thesis has been supported under the auspices of two **research projects** – State research programme "Latvian Culture – a Resource for the Development of the State" No. VPP-KM-LKRVA-2020/1-003 "Cultural Capital as a Resource for Latvia's Sustainable Development" and Project No.8.2.2.0/18/A/015 "To Strengthen the Art Academy of Latvia's Academic Personnel Strategic Specialization Fields".

Exhibition – the Doctoral thesis's author is the author and curator of artist Jēkabs Bīne's 125th anniversary exhibition "Jēkabs Bīne. With Love...", as well as the author of the exhibition catalogue (24 pages, incl. 15 images). The exhibition took place at the Kuldīga Art House (1905 Street 6) from October 17, 2020

to January 3, 2021. On view in the exhibition were 45 works of art from various periods from the Latvian National Museum of Art collection, the "Zuzeum" Arts Centre, the Zuzāns' collection and private collections. The exhibition was attended by about 550 visitors. 300 copies of the catalogue were available to visitors free of charge. During the exhibition, several interviews took place on Latvian Radio ("Radio Rondo"), Latvian Television and for Kurzeme regional television cultural events programmes.

Overview of the doctoral thesis's research

Jēkabs Bīne in art history, critiques and reviews

The first chapter of the Doctoral thesis has four sub-chapters, which are devoted to an overview of publications about artist Jēkabs Bīne during various periods of time. The thesis's author has endeavoured to study all the available publications, which mention any aspect of Bīne's biography or artistic oeuvre. Jēkabs Bīne's creative talent and artistic abilities were not unappreciated either in the publications of his contemporaries, nor in later years, remembering the artist in memorial exhibitions or studies.

I.1. Contemporaries' View of Bīne's Artistic Oeuvre

Providing a broad insight into publications and reviews, which appeared in the press and in magazines during the artist's lifetime during the First Half of the 20th Century. In assessing and systematising the wide range of publications in which Jēkabs Bīne's name is mentioned, one should note that the artist is most widely mentioned in exhibition overviews and reviews from the 1930s. Bīne's name was first mentioned in connection with exhibitions in 1923 and 1924. Firstly, in the monthly chronicle "Latvijas Saule" it was noted that the City of Riga Art Museum had acquired two paintings by Jēkabs Bīne: Flowers and Summer Morning for its collection from the Autumn Exhibition of the Independent Artists' Unit. More extensive exhibition reviews and critiques of the artist's work can be read in connection with organisations' annual exhibitions.

I.2. Remembered and Acknowledged, Collating Reviews and Critiques of the Artist's Oeuvre Published during Jēkabs Bīne's Artistic Career

In publications during the Soviet period, Jēkabs Bīne's name disappeared from both exhibitions and press reviews. It re-emerged in connection with memorial exhibitions. After the artist's death, several memorial exhibitions were organised in various Latvian towns and cities: in 1969 in Tukums and Riga, in 1978 in Koknese and Kuldīga, while an exhibition of works by Jēkabs Bīne at the Latvian National Museum of Art opened in 1986. His works, mainly consisting of portraits, landscapes and domestic genre paintings regularly appeared in Soviet era group art exhibitions. An important role was played by a memorial room created by the artist's wife Anna Bīne's at the Vecbebri Sovhoztehnikums (Agricultural Specialists' Training Institution), where about 30 of Bīne's works were permanently housed.

I.3. An Insight into Exile Periodicals

Several publications about Jēkabs Bīne can be found among the periodicals of Latvians in exile. A large number of memorial critiques and articles of remembrance appeared after the artist's death in October 1955.

I.4. Contemporary Publications (From 1991 Onwards)

Collating articles and publications about Jēkabs Bīne published in recent decades. After the restoration of the independence of the Latvian State, Jēkabs Bīne's name was once again regularly mentioned in art magazines and publications, as well as several memorial exhibitions. The most important of these was the memorial exhibition held in 1995 in honour of the artist's 100th birthday at the Decorative Applied Arts Museum in Riga.

Jēkabs Bīne – personality, artist, teacher and dievturis

The second chapter of the Doctoral thesis is divided into five sub-chapters of which each is divided into several sections. Each sub-chapter considers the most important facets of Bīne's activity and his artistic oeuvre during the relevant period of time.

I.1. Personality Development: Riga (1895-1916)

This sub-chapter is devoted to the most significant formative stage in the artist's biography, which spans the period from 1895 to 1916. In its individual sub-chapters, attention is devoted to the budding artist's childhood and his initial educational path. Bīne's education started at the City of Riga's Trading School, while he obtained the fundamentals of an artistic education at the City of Riga's Art School.

I.2. Character Hardening: Kharkiv (1916-1920)

Here Bīne's life in Kharkiv from 1916 to 1920 is described. Initially he continued his education at Kharkiv Art School and later started his first job abroad.

I.3. Growing Experience and Maturity: Riga (1920-1945)

This sub-chapter is devoted to the mature period of the formation of Bīne's experience (1920-1945), which was spent in Riga. This sub-chapter is compiled, chronologically dividing several separate periods of life and major life events. It is divided into two sections: the start of the Artist's path (1920-1930) and the activities of his mature period (1930-1945). This stage started with his return to Riga and studies at the Art Academy of Latvia. In 1926 he graduated from the Art

Academy of Latvia's Figural Painting Masterclass. The review of this period offers an insight into the events shaping Bīne's family and personal life. It is followed by a sub-chapter on Bīne's participation in artists' organizations - the Independent Artists' Unit and the Latvian Artists' Society. During this stage of his evolving experience, Bīne's started his teaching career, founded his private studio, and began teaching study subjects at the Latvijas People's University. This chapter devoted to the period of his maturity is divided into several sections describing Bīne's activities during his mature period until 1945, when he left Riga. A second section is devoted to Bīne's activity in a Dievturi organization, his beliefs and publications. The next section focuses on the articles and treatises published by the artist during 1930s on the Latvian ornament and Dievturība. Likewise he regularly reviewed exhibitions and works by specific artists. Parallel to his eclectic creative activity Jēkabs Bīne also actively reviewed artistic life and his views on this subject. In terms of writing, the artist was at his most productive during the 1930s-40s. However, he also continued to produce articles on the art scene and to publish his research subsequently. Parallel to this, Bīne also articulated his views at various meetings, public lectures and addresses. He took part in topical debates at the time about the nature of art and its meaning within society, actively participated in explaining art history and his understanding of it, making public appearances in connection with his latest studies and publications in the press. Bīne expressed his views vocally not only during the period of Latvian State independence, but continued to pub-

lish writings and make public appearances during the first year under the Soviet authorities and during the so-called German period. It is true that during the respective periods of each political power, the subjects on which the artist spoke differed. Nevertheless, they were all interwoven by his stimulation of dialogue with Latvians about history, traditions and his people's special place among other peoples.

Of vital significance in the process of the formation of Bīne's beliefs and artistic works during this period was his growing devotion to the Latvian national religious movement of Dievturība. The range of interests that preoccupied Dievturi included Latvian history, ethnography, mythology, folk art, the ancient ornament and traditions. In the course of time, Jēkabs Bīne developed an affinity for these ideas, and the artist's worldview and scale of ethical values changed accordingly. During the 1930s the artist was already a passionate Dievturis, which is, of course, reflected in his works in which Latvian mythological themes started to appear. Parallel to depictions of mythological narratives, Bīne's artistic oeuvre of the 1930s is dominated by landscapes and domestic genre works. The seriousness of thought and conviction manifested in Bīne's mythological works are rooted in his lifestyle and personal consciousness. The artist devoted a lot of intensive work to studying the genesis of the folk ornament. In studying and revealing the symbolic meaning of ancient signs and ornaments, the artist relied on mythology, archaeological evidence, historical facts and extensive cultural-historical comparisons. The period in which Jē-

kabs Bīne took an interest in mythological narratives coincided with the years in which one could sense a return to the so-called national style, whose manifestations were diffuse, revealing themselves in painterly approaches, allusions through content, as well as conceptual symbols. At the start of the 1930s, Bīne painted several works devoted to mythology and the ancient past, whose contents, in all probability, were inspired by the manifestation of the Dievturi conceptual convictions and beliefs, which Bīne was so preoccupied with at the time. Unquestionably, the Dievturi movement induced him to study, research and explain mythological materials, thus helping one to understand the characters, ornaments and messages one encounters in Bīne's artistic works. As a personality, Bīne is defined conceptually truly and vividly by one of his most outstanding works from this period, the 1931 work *God, Māra, Laima*. This painting is significant as one of the most expressive and deeply symbolic works in his artistic oeuvre, in addition to being a visual attestation to Dievturība's endeavours to revive the spirit of Latvian deities.

Bīne described himself as a genre artist, and this is corroborated by the residual legacy of his artistic oeuvre - in most of his paintings, the artist depicts people in the process of some kind of work. At the start of the 1940s, the mood in Bīne's works changed, there were no more light colours or "carefree jolliness". Several paintings, conceivably, allude to his awareness of the muted and ominous tragedy of the time. One can only interpret what the artist actually thought, feeling internal resistance to

events, bemusement or fear, but solely permitting himself to express this overtly through colour and tonal moods.

During this period, parallel to painting and graphic art, Jēkabs Bīne also actively worked in applied arts during the 1930s. The artist produced sketches of furniture, textiles, ceramics and metal products. All the applied arts objects he designed are based on the Latvian ornament.

Thereafter, the artist's activity in various artists' organizations is traced, with sections compiled in chronological order. This sub-chapter examines Bīne's teaching work during the relevant period, dividing it into four sections, in conformity with the educational institutions where he worked.

IV. The Kuldīga Period (1944-1951)

This sub-chapter reveals the period of Jēkabs Bīne's life in Kuldīga (1945-1951), and his teaching and creative work at the time. In November 1944 Jēkabs Bīne started work at the Kuldīga Secondary School as a drawing and art history teacher. Here he taught various subjects until July 16, 1951. Parallel to his work at Kuldīga Secondary School Bīne started work at the Kuldīga School of Arts and Crafts, where he taught composition and ethnography to pupils from the Ceramics and Handicrafts Department. Within the parameters of the teaching process, he also found a way to indirectly talk about Latvian ornaments, history and national affinity. In his work as a teacher, Jēkabs Bīne made detailed notes about the organisation and objectives of tea-

ching work. He diligently adhered to teaching curriculums, but, in order to fulfil the set lesson assignments, he used lectures prepared by the pupils themselves, which were subjected to discussion. Bīne's written notes also reveal the daily difficulties of school life during the post-war period.

During the first Soviet years, which Jēkabs Bīne spent in Kuldīga, he produced a lot of landscapes, commissioned portraits and ideological propaganda compositions. There was a change in their content, mood and the diversity of the genres he painted. During the post-war years, he produced quite a lot of cityscapes. Perhaps, at the time, the artist considered this to be the safest genre, so as to avoid erring in his selection of narratives and so that he could assuredly exhibit his paintings in exhibitions. Living and working in Kuldīga, on a day-to-day basis the artist also executed commissioned works, either painting portraits of Lenin and Stalin, or creating compositions for the layout of various events, while in his free time he was able to devote himself to depicting the urban environment.

V. Return to Riga (1951-1955)

This encompasses the last four years of the artist's life. After Jēkabs Bīne had been dismissed from his job at the Kuldīga Secondary School of Arts and Crafts, he returned to Riga. Realising that he would no longer be able to find a job in Kuldīga, at the instigation of friends, in the summer of 1951 Bīne returned to Riga. His family - wife, son and mother - remained in Kuldīga. His son Jānis continued to go

to school, his wife was left without a job and regular income, while Jēkabs Bīne was already supporting his mother and had done so for many years. In Riga, the artist first tried to contact friends and acquaintances, who had previously advised him to return and had offered him work.

The severing of this period can be attributed to the changes in his life and place of work, as well as to emotional and creative exhaustion during this period of the artist's life. Compelled by circumstances, Bīne embarked on a new stage of his life and turned his attention to making stained glass, as well as attempting to adapt to the conditions of the prevailing system. Upon his return to Riga in 1955, Jēkabs Bīne was helped out by Ernests Veilands, then Head of the Art Complex's Portrait Workshop, who gave him a job. At the time, this was quite a courageous gesture of friendship on Veilands' part, because Bīne's past had repeatedly provoked the suspicions and objections of the Soviet powers-that-be. During the second half of 1951, Ernests Veilands was appointed as Head of the Stained Glass Workshop. He was accompanied by Jēkabs Bīne, Arnolds Vilkins, Egons Cēsnieks and other artists from the portrait workshop. Bīne continued working in the Art Complex's Stained Glass Workshop right up to the last day of his life, parallel to which he tried to find the time to paint and study the subjects that mattered to him.

However, the creative spark in the artist's works had died out. During these years, Bīne's life changed to some extent - he called time on his teaching career dating back over 25 years, and devoted his

primary creative and professional powers to stained glass art. This was the period of the artist's life characterised by Bīne's efforts to accept the changes going on around him, and which demonstrates that, nevertheless, he was perplexed by them. In the stained glass workshop the artist and his colleagues worked on official Soviet commissions. Work on stained glass was both technically and thematically challenging. From Bīne's notes, one can conclude that creative freedom was not permitted in this work. Every detail of a composition had to be approved and examined. In essence, the artist's task was to technically execute the relevant drawings and compositions in exemplary fashion. There was no shortage of orders; the workshop's artists designed and made stained glass for Moscow metro stations and the Latvian SSR Pavilion at the Pan-Union Exhibition in Moscow, etc. The works they produced brought these artists fame and increasing opportunities for new orders throughout the Soviet Union.

During the Soviet years, Jēkabs Bīne tried to live more quietly, his writing were not published, and his lectures were rare indeed. In 1951, having returned to Riga, the artist tried to live peacefully and in seclusion, devoting himself to work on stained glass art and evenings spent continuing his research into ancient ornaments. However, on December 29, 1952 Bīne's talk at the Art Workers' House and lecture on ornaments elicited bemusement and got him into difficulties. The aforementioned event exemplifies the harsh attitude

prevalent during the Soviet era towards free expression of personal opinions. On this occasion too, Bīne managed to wriggle out of trouble. However, yet again he was compelled to listen to statements asserting that his opinions and beliefs were incorrect and useless.

At the conclusion of the thesis, based on information collated in the course of research, conclusions are made about Jēkabs Bīne's life and artistic oeuvre in the overall context of events during the corresponding period of time. The Doctoral thesis's author has compiled an index of persons.

The Doctoral thesis is accompanied by six annexes. The first annex is a brief reflection of Jēkabs Bīne's biographical facts and work, including his artistic activity – participation in art exhibitions, as well as Bīne's memorial exhibitions that have taken place. The second annex showcases the artist's personal photographs. The third and fourth annexes contain visual material in which reproductions of Bīne's works of art are collated. The two annexes of images include more than 500 examples of works of visual art analysed in the dissertation, as well as a list of these images and a catalogue of all the available works created by the artist. The fifth annex includes Jēkabs Bīne's original studies and sample notebooks containing his research notes regarding various ornaments, symbols and themes. The sixth annex includes research materials not included in the core text of the Doctoral thesis, which provide a more in-depth description of the events of the period in question. Not all the

images included in the annexe have been analysed or mentioned in the Doctoral thesis, but the author believed that including as many of the available images as possible in the annexes to the Doctoral thesis would help to form a more complete picture and preserve it as a uniform source of reference in regard to Jēkabs Bīne's legacy.

Summary and conclusions

This Doctoral thesis is devoted to Jēkabs Bīne, an artist, educator and Dievturis little-researched and studied in art history before now. It analyses the main events in the artist's biography and his eclectic artistic oeuvre, as well as evaluating his public activity in connection with the historical and political changes of the first half of the 20th century.

1. Jēkabs Bīne's early artistic path began as a pupil at the City of Riga Art School led by Vilhelms Purvītis and at the City of Kharkov Art School. However, Bīne's artistic signature style and the stringency of his stylistic direction were ingrained during his studies at the Art Academy of Latvia in Professor Jānis Roberts Tillbergs' Figural Painting Masterclass. For the rest of his life, in his artistic work he was a faithful adherent to the academic line and continued to be a realist. Rigid drawing became an important element among Bīne's means of artistic expression, which is the foundation for all his compositions. Although the artist was not afraid to experiment with vivid, contrasting colours, he never permitted to any deviations from the precision of drawing and the veracity of its craft. Bīne's artistic signature style essentially remained the same, although during certain stages of his artistic oeuvre one can detect searches for new stylistic means of artistic expression, he is primarily preoccupied with choosing complicated compositions or freer brushstrokes.

2. In the context of Latvian art, Jēkabs Bīne can be viewed as an artist, who fully devoted his creative work to attempts to embody the Latvian worldview in works of art, along with ancient folk verities and historical events. The interwar period of the 20th century in Latvian visual art can be described as a time of flourishing modernism, and one spent searching for national identity and tackling issues of self-determination. Bīne belonged to the body of artists, who saw art as providing them with a medium in which to express their views about the topical issue of the day, i.e. what national art should look like. In order to articulate and justify his conclusions and ideas, the artist devoted himself to re-searching folk mythology and history, creating his own view of Latvian art and the future of the people.

3. The historical events of the first half of the 20th century were crucial to the development of Bīne's personality and artistic oeuvre. During this period, he expressed his views and personal conviction not only in works of art, but also in several publications in which he regularly published his resultant theories and latest research. He would talk about these at various events, parallel to being active in the Dievturi movement, which he also led. It should be noted that during the interwar period of the 20th century, the mythological genre in art was often posited as Latvian, and its ideological line also corresponded to the desired impression of national art. Bīne was one of the industrious defenders and most prominent proponents of such views.

4. Vivid visual reflections of mythological themes and the interaction of widely published writings,

augmented by the everyday image cultivated by the artist himself, tailored Jēkabs Bīne's symbolic importance as an artist and Dievturis. His contribution to creating the visual image of Dievturi and promoting a new mythology - neomythology - ranks as one of the cornerstones of Jēkabs Bīne's artistic legacy. A vivid example is Bīne's painting *God, Māra, Laima*, which was utilised as an attestation to the symbolic identity of Dievturi by Dievturi organisations in exile during the Soviet era, as well as by the contemporary Dievturi congregation. A key component of Bīne's mythological genre works is the presence of or allusion to the context of folklore. Of the wide range of mythological characters found in folklore, overall the artist used only a small number in his artistic works. Only six main mythological characters feature in his works: God, Māra, Laima, Ūsiņš, Mārtiņš and Thunder. In retaining the traits and functions referred to in written descriptions of these characters, the artist gives them corresponding attributes and creates a new visual appearance. In addition to the attributes, he uses symbolic ornamental elements, which in the structure of a work of art are considered to be signs with a greater degree of conditionality. In several theoretical studies, Bīne justifies the semantic meaning of the signs he has created, as well as the history of their creation and usage. Visualising Latvian deities, these are depicted in narratives with a ritual meaning, and in connection with everyday events in a person's life. Bīne can be considered to be the pioneer of the iconography of mythological characters including God, Māra and Laima. In light of the comparatively brief period in which

the mythological genre developed, becoming popular, extremely strict and definite character canons did not develop. However, the composition of the trinity fashioned by Bīne: God, Māra and Laima often serves as a visual example of the depiction of these Latvian deities. The mythological characters created by the artist are anthropomorphic, with actions characteristic of the human world, dressed in folk costumes (both ethnographic and stylised).

5. Jēkabs Bīne was typically realistic and specific in his thinking, in his mythological works he literally directly depicted ancient Latvian deities and traditions. The personalities in these works are self-confident, brash and industrious representatives of the people. The presence of Latvian elements (the loaf of bread, clay dishes or Latvian farmyard) is also evident in the still lifes and landscapes painted by Bīne. However, for the most part, the artist devoted himself to painting the domestic genre. Occasionally his works of art are created, balancing on a fine line, where deep, sumptuous and deliberate beauty could quickly become self-serving and decorative. However, Bīne never crossed this fine line, proving himself able in his art to not only depict the contents of beauty as an aesthetic category in a balanced and professional manner, but also creating visually attractive and conceptually convincing works.

6. Jēkabs Bīne's public activity was important, and especially so within the Dievturi organization. His faith and belief that the people's future should rest on past experience and knowledge, was openly stated in the press, as well as public weekly me-

etings and other events. This movement launched at that time is still alive and popular nowadays. The ideological founder of Dievturība Ernests Brastiņš was a close friend and confederate of Jēkabs Bīne. The survival of the beliefs and traditions started by Dievturība through to the present day could be an interesting subject for a future study. Such a study would have to be conducted from a broader – inter-disciplinary scientific (art history, anthropology, religion and sociology) – perspective. The mythological system founded and created by Bīne and Brastiņš, based on ornaments and folklore and its contemporary manifestation should be studied separately. The research begun in this Doctoral thesis paves the way to continue in-depth research work into the meaning of ornaments and explanations and the diversity of mythological symbols in visual art during the first half of the 20th century.

7. In a number of Jēkabs Bīne's works of art, one can detect the interaction of various discourses, and the visual discourse is often linked to the Christian tradition, whereas the verbal is rooted in Latvian folklore; or vice versa. In his works, the artist often permitted himself to borrow the visualisation systems of religious impressions, adapting their forms of expression for the depiction of mythological deities or characters (the silvery background of God, Māra, Laima, the altar painting in Cesvaine Lutheran Church, where the Mother of God is wearing pastalas (traditional Latvian hard leather shoes) and Jānis is standing in the background wearing a linen shirt with a hand-woven ribbon tie). In all likelihood, one should

consider this conflict in the depiction of religious or mythological characters as unintentional, because the artist's unequivocal intention was, according to widely-known principles, to depict the divine.

In general, the use of the learnings of Dievturība in Latvian painting during the 1920s-20s cannot be described as being especially popular or systematic. During this period, which can be described as a general time of searching for a Latvian and national style in art, Dievturi actively tried to promote their religious beliefs by variously promoting them (in press and other publications, public lectures, etc.) and striving to express their verities in the form of creative work. The desire to attest to national identity in art chimed with the goals and tasks set by Dievturi.

8. The artist's interest in ancient Latvian folklore and ornaments also manifested itself in applied arts, where he successfully combined it with conditions for manufacturing. The awards he received in the field of applied arts are testimony to his accomplishments.

9. A significant role in the preparation of the Doctoral thesis was played by the recollections of Jēkabs Bīne's pupils and contemporaries, who helped to reconstruct the artist's character traits, independence of views and attitude towards the events of his day. In 1926, upon his graduation from the Art Academy of Latvia, he started his teaching career and continued to work at various educational institutions (Kaucminde Housekeeping Seminary, Riga School of Arts and Crafts and Kuldīga School of Arts and Crafts) until 1951, making a valuable contribution to their teaching work.

This Doctoral thesis outlines the most interesting events in relation to the artist's teaching work. As a teacher Bīne was extremely knowledgeable, empathetic and helpful, he had the ability to interest and captivate those around him. During the first Soviet years, in his work as a teacher Bīne continued to study ethnography and talk about the meaning of the Latvian ornament. However, being aware of the danger of this subject, he tried to do so more indirectly, outwardly deferred to the new requirements of the powers-that-be. Jēkabs Bīne taught practical art subjects: drawing, composition and painting, as well as theoretical ones: art history and ethnography.

10. Bīne was actively involved in the Latvian art scene, as evidenced by his participation and work in various art organisations and associations. At the start of Latvia's period of independence, he was a member of the Independent Artists' Unit, and subsequently he and his confederates formed the Latvian Artists' Association of which he was Chairman. During the authoritarian regime of Kārlis Ulmanis, the artist held the position of Deputy Chairman of the Visual Arts Section of the Latvian Chamber of Literature and Art. During the period of occupation by Nazi Germany, he led the Latvian Fine Arts Cooperative.

11. Tracing the trajectory of the artist's creative work, one concludes that the 1930s was the period during which he flourished artistically, at which time he could freely express his conceptual beliefs in both theoretical studies and works of art. During this period, he produced his best-known and most highly critically esteemed paintings in which one

sees Bīne's characteristic bluish-grey tones, laconic forms and monumental characters. His works were on view in exhibitions and several solo exhibitions were also held. In later years, the transformations in political and cultural life dictated other requirements for art, while the authorities' attitude towards all national phenomena was ambiguous. It was repressive towards attempts by the Dievturi to revive Latvian world and existential views. In order to be able to continue to work, Bīne tried to adapt the prevailing conditions, but he was only able to be free in his thoughts, and in silence in his works, where he expressed his conceptual beliefs. During the years of Soviet rule, the artist's creative spirit fizzled out, his works became less emotional, and devoid of deeper symbolic quests and creative inspiration. However, a few of works of art do betray Bīne's most deeply concealed views, bemusement at what was going on all around him and his internal protest.

In 1945 the artist moved to Kuldīga and started work at the Kuldīga School of Arts and Crafts. Since Bīne was engaged in teaching work during this period, he devoted himself to painting to a lesser extent - mainly producing landscapes, still lifes and politically commissioned works typical of the period. In 1951 Jēkabs Bīne was dismissed from his job in Kuldīga, and in search of work he was forced to return to Riga, where he started work at the Art Complex in the stained glass workshop. By day he was compelled to work on political propaganda works related to his job duties, but in the evenings the artist would paint variations on his erstwhile mythological

compositions, study the meaning and origins of the content of ornaments. In 1953 a lecture given by Bīne on the content of ornaments elicited vehement conflicts and disagreements with the art functionaries of the day. The question arose of his expulsion from the Artists' Union. However, this did not come to pass, most likely, because of the support of a close friend. In the summer of 1955 for an outstanding work of stained glass art Jēkabs Bīne was awarded the title of a Distinguished Latvian SSR Artist. Broken by internal conflicts, Jēkabs Bīne died suddenly at the age of 60. This events prove that awards from the Soviet authorities and the opportunity to work on projects of importance to the powers-that-be should be considered not as demonstrating faith in the artist, but rather as attempts to use a person as an instrument for the attainment of their own ideological goals and control his beliefs.

Jēkabs Bīne lived a short but fulfilling life, thanks to the character traits of his charismatic personality, friendship and open-mindedness, as well as his diligent work. He left behind a rich creative legacy and a major contribution to the formation of the people's self-awareness, historical research and teaching.

